અસીરે હિરસ.

નાટક તીન બાબકા.

ઉર્દુ ઝુબાન ઓર ગુજરાતી હરફોમેં
જિસકો

ગુપતા સાહિબ રાઝીયાબાદી ને આનંદ પ્રકાશ

અમરતસરી સેલિયા.

છપાનેવાલે

શેઠ એચ. એસ. હરી એન્ડ કો૦

ચોપડીઓ વેચનાર અને છપાવનાર.

૩૯૮ ફોકલેન્ડ રોડ મુંબઇ—૪

Hittechhu Printing Press.

AHMEDABAD.

ફેબ્રવરી ૧૯૦૯

બીના મોહરકી કીતાબ ચોરીકી સમઝી જાયેગી.

પ્રથમ બાર

કીમત ૦—૧૨—૦

[गुजराती कॉपीराईट विभाग]

अनुक्रमांक ૨૪૮૮ वर्गांक

पुस्तकनुं नाम અરણીરે દિરરા

विषय ૬ ૪૧૮ : ૨ ૩૬૮

તખતએ નાટક.

નાસિર ઉલ દૌલા—મિસરકા બાદશાહ.

રૂસ્તમજંગ—નાસરકા અઝીઝ સિપાહસાલાર.

ચંગેઝ—નાસરકા ચચેરા ભાઈ ઔર સલતનતકા દાવેદાર.

સફદરજંગ—નાસરકી ફોજકા જેનરલ ચંગેઝકા કેદી.

હીમાકતબેગ—ચંગેઝકી ફોજકા એક બેવકોફ અફસર.

સલીમ—હીમાકતકા લડકા ઔર હસીનાકા આશીક.

ઝનઝટ—હસીનાકા શરીર નોકર.

કમર—નાસરકા છોટા લડકા.

મેહેજબીન—નાસરકી બેગમ.

નોશાબા—ચંગેઝકી વફાદાર બેગમ.

[illegible]ના—સલીમકી માશુકા.

સી,—હસીનાકા નોકર.

ડી, સરદારાને ફોજ સહેલીયાં વગેરા વગેરા.

ચ૫

બાબ પહેલા

પરદા પહીલા   બાંગીચા.

(સહેલીયાં કા ગાતે હુવે દીખાઈ દેના)

દીનાનાથ મોરે ડુબતા તારો, અગારો, કરો નાનવ્યાં
મોહેકે ભવનસે ઉવારો, કરદો પાર ભોગા મત ડારો,
તુમરો હી નામ નિસદીન સરનકો જગ મઝ ધામ.
તુમ હી દયાકે ધામ જીયામેં રહે નામ
તોકા તજે ડુબે સાગરમેં સંસાર જાવે નહીં પાર.
રહે મંઝધાર હોવે નિરાધાર તોરી લીલા જો કોઇ ભુલા
વાકો નહિ ઠાર, હુશરકો સંભારો.

બાગ પહીલા.

પરદા દુસરા   આબશાર.

પહાડસે પાની ગિરતે દીખાઇ દેના.

(સહેલીયોંકા ગાના)

પહલી સહેલી—બહાર આઇ હે હરસુ રંગ રલયોંકા
ઝમાના હે
ઝબાનપર બુલબુલોંકે શાદી ઔ ગુલકા તરાના હે
દુસરી—ચમક દેતે હેં કયા પાનીકે કતેર સુબહ ગુલશનમેં
ટકી હે મોતીયોંકી ઝાલેર સહરાકે દામનમેં.
તીસરી—મુઝઝઇન કુલ ઝમીન ઔ કોહફરશે મખમલીસે હે
સદા આતી મુબારીકબાદકી હરહર કલીસે હૈ
(એક સહેલીકા આકર કહના)
ખબરદાર ! ! દસ્તબસ્તા ખડી હો જાઔ
બેગમ સાહીબ તશરીફ લાતી હેં (મલકા કા
ગાના-ચલતી ચપલા ચંચળ ચાલ સુન્દરયા અ

જોબન રસમાતી ડોલે નેનન ઇમરત રસ ઘોલે.
આલી સંગ મા બીન મંડલ ખેલે.

દોહા.

એક તો નેના રસ ભેર, દુજે અંજન સાર
એ બોરી કયોં દેત હે, મતવારન હથીયાર.
આહા આહા આહા શાનોંવાલી ઓહો હો ભોલી
ભાલી. નઇ બેલી સીહે નાર નવેલી.

નોશામા–કયું ચપલા ? આજકા દીન ભી કયા મુબારીક
સા માલુમ હોતા હે. યેહ ફુલોં કે હાર ભી
મેરે ગલેમેં કયા ખુબસુરત લગતે હેં.

સહેલી–ઇસ વકત તો શોખી ઓ હયા ઓર હી કુછ હે
યહ ચાંદ સા મુંહ નામે ખુદા ઓર હી કુછ હે.
માશુક તો યું હોંગે ઝમાને મેં હજારોં
પર આપકા અંદાઝ ઓ અદા ઓર હી કુછ હે

નોશામાકા ગાના–મોરી કાહે કરત હો બડાઇ સજની
જગતમેં લાખોં હેં સુરત અનેક મોર.
રમકી દયાસે મોહે ગરભ ગુમાન નાઇં જગવાકો ભરપુર,
પરગટ કયો હે નુર કરતા કરે પીયાર, જબ હોવે
દુઃખ દુર. (મોરી કાહે)

ચપલા–બેગમ સાહીબ. આજ આપકી સાલગીરહકા
દીન હે. ઇસલીએ આપકો યહ નાઝ યહ અનદાઝ
યહ ફુલ જેસે ગાલોં પર લાલી મુબારીક હો.

નોશામા–હાં !! આજ હમારી સાલગીરેહકા દીન હે દેખેં
બાદશાહ હમારે લીયે કયા કયા ભેજતે હેં.

ચપલા–બાનુ સાહિબાહ વહ તો આપકો તોહફા ભેજેંગે.
ઓર તોહફા હી કયા. ઉનહોં તો આપ ઉપર જાન
નીસાર કી હુઇ હે. મગર આપને ઉનકે દેને કે

લિયે કયા કયા તુહફા તય્યાર કીયા હે વહ તો ફરમાઇયે.

નોશામા—ઉનકો તો મેં જાન દે ચુકી હું. ઉનકી હો ચુકી હું ઔર ઈસ્સે બડહ કર કયા તોહફા હે.

ચપલા—આપને સચ ફરમાયા. મગર આજ આપકી સાલગીરહકા મુબારિક દિન હે જબ બાદશાહ તશરીફ લાયેંગે તો આપ ઉનકો કયા કયા ખિલાયેંગી

નોશામા—જબ વહ આયેંગે હમ ઉનકો "ઝરદા"! "પલાઓ"! "બિરયાની"! ઔર બ્હુતસી ચીઝેં ઉનકો ખીલાયેંગે.

ચપલા—વાહજી બેગમ સાહીબાહ. એસે ખાને તો ઉનહોં ને બહુત ખાયે હેં. યહ કોઇ નઇ બાત હે; એસી ચીઝ ખિલાની ચાહીયે. જો ઉનહોંને કભી ન ખાઇ હો, ઔર વોહ ખુશ હો જાવેં.

નોશામા—તો કયા બનારસકે સમબોસે?

ચપલા—અજી નહીં ગોરે ગોરે ગાલોકે બોસે.

ગાના સહેલીયોંકા—ગોરે ગોરે ગાલોંકે જાન, લમબે
લમબે બાલોંકે જાન, માન માન ઐ
પ્યારી જાન, આન બાન પે વારી જાન,
આશિકકો હો બોસા દેને મેં કયોં પરેશાન, અજી વાહ
વાહ જી વાહવાહ.
બોસા તો હે પ્યારી વારી ઇસ જોબનકા દાન
અજી વાહ વાહ જી વાહ વાહ.

એક સિપાહી—સરકાર આદાબ! બાદ્શાહને હજુર કો તોહફા ભિજવાયા હે

નોશામા—રખદો ઔર જાઓ—ચપલા ઇસ રૂમાલકો ઉઠાકર દેખ ઇસમેં કયા હે. (ચપલાકા રૂમાલ ઉઠાકર દેખના)

ચપલા—તોબાહ! તોબાહ! હાયે! હાયે! મેરી તો જાન કાંપતી હે.

નોશામા—કયોં ખેર તો હે? એસી કયોં ડરતી હે? હટ મેં ખુદ દેખતી હું (દેખના) અલ્લા માં! અલ્લા માં!! ખુદા! ખુદા!! જુલમ! જુલમ!! ખુન! ખુન!! યહ કયા બાત હે? મેં યહ કયા દેખ રહી હું? સોતી હું યા જાગતી હું? મેરી સમઝમેં નહી આતા. યહ આદમીકા સિર કટા હુઆ યહાં કેસે આયા? (સફદરકા આના) એ પીરમંદ કેદી! યહ કિસકા સર કટા હુઆ યહાં લાયા હે જલદ બયાન કર. મેં તેરી ઝુબાનસે હાલ સુનના ચાહતી હું.

સફદર—બાનુ જુલમ હુઆ મેરા ખાના બરબાદ હુઆ. મેં નાસીરઊલદોલાકી ફોજકા અફસર હું. યહ મેરા એક અનઘેરે ઘરકા ચીરાગ થા વહ ભી ચંગેઝને બુઝા દીયા.

નોશામા—તેરા કયા નામ હે, ઓર તું કિસ વજેસે કેદમેં ગીરિફતાર હુઆ હે? કયા યહ સર તેરે બેટેકા હે?

સફદર—હાં! યહ મેરા બેટા! કરમોંકા હેટા!! જો મોતકી ગોદમેં લેટા. મેરા નામ સફદર કહતે હેં.

નોશામા—બાદશાહને તુઝે કયોં કેદ કીયા, ઔર તેરે બેટેકો કયોં કતલ કીયા ઇસકી વજા?

સફદર—બાનુ! નાસરઊલદોલાને અપના હક પાયા. હમને ઉસકા કયા કસુર કીયા હે? કેસી નામરદી હે જો હમારી ઔલાદકો બેગુનાહ કતલ કરે.

(શએર) કુછ તો ફુલ ભીની બહારે જાન ફીઝા દીખલા ગયે
હસરત ઉન ગુનચોંપર હે જો બિન ખીલે મુરઝા ગયે.

નોશામા—અબ સબર કર ! યહ જુલમ સનકર મેરા સીના ધડકતા હે. જો હોના થા હો ગકા. ખુદાકો યહી બાત મનઝુર થી. અબ મેં તુંજકો રિહા કરતી હું તું યહાંસે ચલા જા ઔર અપને બેટેકો દફન કર.

સફદર—આપને તો મહેરબાની કી, મગર કહાં જાઓં? મેરે જાને કે લીયે કોઇ જગહ નઝર નહીં આતી. જહાં ચલા જાઓ. યહ આપકા ફરમાના ઔર રહેમ ખાના! ગોયા મરહુમકી રૂહ બોલ રહી હે.

નોશામા-બેશક! તેરે સાથ બડા જુલમ હુઆ. અચ્છા અબ તુમ જાઓ-ઇસ બાતકા સબ ઇન્તઝામ હો જાએગા.

સફદર—અચ્છા મેં જાતા હું. આપકા હુકમ બજા લાતા હું.

(સફદરકા જાના બિગુલકી આવાઝ આના)

નોશામા-ચપલા! યહ બીગલકી આવાજ કહાંસે આઇ.

ચપલા-કુરબાન જાઓં!! યહ આપકે ચાહનેવાલેકી સવારી હે. (સહેલીયાંકા ગાતે હુએ જાનાવાસ્તે લેને બાદશાહકે)

ગાના-ચલો સૈયાં ઠુમક ચાલ જઇયાં સજન તોરે આયેંગે-અજી આયેંગે સજન તોરે આયેંગે
ચલો આયેંગ ગર સમઝાયેંગે-દીલબરકી કસમ
ઇસ સીરકી કસમ—હાં જાઓ લાઓ દીલરૂબા
મનહર લાઓં—નેન બીછાઓં-બચન સુનાઓં-
બીઘન મીટાઓ સજન તોરે આયેંગે

(ચંગેઝકા આના)

ચંગેઝ-અલ્લાહ ! અલ્લાહ!! કયા હુસનીઔ જમાલકા જલવા હે કે મેહર ઓ મહ ભી શરમીંદા હે. કલયાં તમામ બન ગઇ ખિલખિલ ચમનકે ફુલ કુછ યાસમન કે ફુલ હેં કુછ યાસમનકે ફુલ

નોશામા—અંબવાકી ડાલી તલે આલીરી ઝુલના ડલાદે

ઝુલે પીયા સંગ ધરકે

ઉમંગ-ઓસેં ઝુલાઓં રેશમકી દોર બંધાદે

ઝુલનેવાલી હે રશકે ફુલ લાલા ઝુલા

જાકે બુલબુલ તુ રંગે ફુલકા બનાલા ઝુલા

આજ દીખલાયેંગા અનદાઝ નીરાલ ઝુલા

ચાંદ પીયારી હે તો બન જાયેંગા હાલા ઝુલા

પ્યારા લાસાની હે-પ્યારી દીલ જાની હે-જોડીલંસાની હે માહનુરાની હે-ચલ ચલ દીવાની હે—હીલ હીલ પીંગ ઝુલા દે.

ચંગેઝ—આહા! પ્યારી નોશામા આજ તેરે હુસન ઔર જમાલકો અગર ચાંદભી દેખપાવે-તો વોહ ભી રશક ખાવે-દીલમેં શરમાવે.

નોશામા—મેં વારી જાઓં આપહી હો મેરે ચમનને વાલે! મેરે નાઝ ઉઠાને વાલે. ખુદને દોનોકા જોડા એકસાં બનાયા હે.

ચંગેઝ-પ્યારી મલકા! સચ હે તુમારે દીલમેં હમારી મહોબત કા અસર હે, તો મેરે દીલમેં ભી તુમારી ચાહતકા ફુઝર હે. મેરા ભી યહી હાલ હે.

(નોશામા પાસ બેઠ જાતી હે.)

નોશામા-પ્યારે બાદશાહ-એક બાતકા મેરે દિલ મેં ખેયાલ હૈ જીસસે પેશાન હાલ હે.

ચંગેઝ—હાં! હાં! સુનાઓ વોહ કયા ખેયાલ હે, જિસસે તુમારા યહ હાલ હે?

નોશામા—અગર કુમહારકા ખિલોના……………

ચંગેઝ—હાં-ફીર કહો-કુમહારકા ખિલોના.

નોશામા—અગર કુમહારકા ખિલોના કિસી ખરીદાર કે હાથસે ટુટ જાએ, તો ઉસકો કિતના રંજ હોગા?

ચંગેઝ-બેશક ઉસકો બડા મલાલ હોગા.

નોશામા-કયોં? એસા ખેયાલ હોગા.

ચંગેઝ-કયોં કે ઉસકી મેહનત બરબાદ હો ગઈ

નોશામા-એ જુઆક અલ્લાહ!! જબ ઉસ કુમહારકો અપને મટ્ટી કે ખિલોને કે ટૂટનેકા ઇસ કદર મલાલ હોગા તો ઉસ સાનએ કુદરતકો અપને બનાયે હુએ ખિલોને કે ટૂટનેકા કિસ કદર મલાલ હોગા.

ચંગેઝ-ખુબ ઇશારેસે બાત સુના ગઈ હો. દાનાઇ જતા ગઇ હો, મેં કોઇ નાદાન નહીં હું. ભલા તુમહી કહો અગર કોઇ દુશમન હો તો જતા છોડ દેના ચાહીયે, સાપ દેખકર લાઠી તોડ દેના ચાહીએ.

નોશામા-જહાંતક હો સકે દુશમનપર રહમ કરના ચાહીએ.

ચંગેઝ-ઔર જો રહમ કરનેસે ઔર દેર હો જાયે?

નોશામા-મુમકીન નહીં કે દલેર હો જાયે. અગર કુત્તા કાટનેકો દોડે તો ઉસકે આગે ટુકડા ડાલ દો તો વહ ભી અપની ગરદન ઝુકા લેતા હે.

ચંગેઝ-દુશમન કે કતલ કરનેમેં તુમહેં કયોં આર હે.

નોશામા-દુશમનપર રહમ કરના બહાદરીકા શાઆર હે

ચંગેઝ-મેં જાનતા હું કે ઔરતેં અકસર બેવકુફ હોતી હેં

નોશામા-અગર મરદ ભી અપની અકલકો કામમેં ના લાવે, વહ ભી નાદાન હે.

ચંગેઝ-ખેર તુ મેરી ભડકતી હુઇ આગપર નસીહતકા પાની છિડકતી હે. મેં હરગિઝ તેરી બાતકો માનનેવાલા નહી હું. જો મુસમમિમ ઇરાદા હે ઉસકા પુર કરૂંગા. લાઓ લાઓ ઉસ કમબખત કેદીકો.

નોશામા-હેં!! યહ આપ કયા ફરમાતે હેં? કિસ કેદીકો મંગાતે હેં.

ચંગેઝ-ઉસ કમબખત નાસિરઉલદૌલા કી ફોજકે અફ્-
સર સફ્દર કો. જિસકો મેંને કેદ કીયાહૈ

નોશામા-ઉસકો તો મેંને રીહા કર દીયા હે.

(ચંગેઝકા ગુસ્સે હોના)

ચંગેઝ-અફ્સોસ નોશામા તુને મેરી મેહનતકો ખાકમેં
મિલા દીયા, અગર મેંને તુજકો દિલ નાદિયા હોતા,
તો અભી તુજે ઉસકે બદલેમેં કતલ કર દેતા.

નોશામા-આપને જબ મુજે દિલ દિયા હે ફિર મેં મુખતાર
હું. જો ચાહું સો કરૂં

ચંગેઝ-બસ ઓ નાસઝાઈ મેરે સામનેસે ચલીજા નહીંતો
પાએગી સઝા (જાના નુશાબાકા) કોઇ હાજર હે. મેરી
ગફ્લતસે વોહ સફ્દર કેદી ભાગ ગયા, ઉસકા નસીબ
જાગ ગયા જલદી જાઓ ઉસકો ગીરીફ્તાર કરકે મેરે
સામને લાઓ.

બાબ પહેલા.

પરદા તીસરા. ખેમેગાહ.

{ મીરઝા હીમાકતબેગકા ઓર સીપાહીયોંકા
આના ઓર આપસમેં અડ જાના. }

સિપાહી-અજી મિરઝાજી હટીએ.

હિમાકતબેગ-ઊંહું મેં નહીં હટનેકા.

સિપાહી-અજી મિરઝા સાહેબ સુનતે હો યા નહીં, કુછ
બહેરે તો નહીં હો ગયે.

હિમાકતબેગ-મેં તો સુનતાહું મગર મિરઝા સાહેબ
નહીં સુનતે હેં.

સિપાહી-અચ્છા તો ખડે રહો.

હિમાકતબેગ-અચ્છા તો ખડે રહો.

(એક સિપાહી અંદરસે આકર હટા દેતા હે)

સિપાહી-મિરઝા સાહેબ! મિઝાજ કેસા હે?

હિમાકત-ફિર કહના! મેરે કાનમેં જરૂકી જુતીયાં અટકી હે.

સિપાહી-અજી સાહીબ! મિઝાજ કેસા હે.

હિમાકતબેગ-મિઝાજ તો બનદ્દા ઘર દોડ આયા હે. કુછ સાથ થોડા હી લાયા હું. મરદોકો ઈસસે હરાસ હોતા હે. મિઝાજ ઓરતોંકે પાસ હોતા હે.

સિપાહી-મર્દ ભી કભી ઓરતકે તાબે રહેતે હે.

હિમાકતબેગ-આજ કલકે મર્દ એસે હોતે હે જો ઓરતોંસે જુતીયાં ખાતે હેં, ઔર મુંછોંપર તાઓ ચડહાતે હેં.

સિપાહી-મિરઝા સાહીબ! માલુમ હોતા હે કે આપ અપની ઓરતસે જરૂર જુતીયાં ખાતે હેં

હિમાકતબેગ-માલુમ હોતા હે અભી આપને શાદી નહીં કી હે, કયોં યાર કેસ કહી

(હાથપર હાથ માર કર)

સિપાહી-અચ્છી કહી.

હિમાકતબેગ-આજ કલ તો ઔરતોંકા રાજ હે. ઔરતોંકે લીયે "કાજળ" "મીસ્સી" "સાડી" "લહેંગા" "ચોલી" સબ ચીઝેં બનવાની પડતી હેં, ઔર ઉપરસે જુતીયાં ખાની પડતી હેં

(બીગુલકા બજના, ચંગેઝકા આના, સહેલીયોંકા ગાના.)

ગાના-પલ પલ તન મન ધન વારોરી

પ્રાન પ્યારો, છલ બલ વારો, નેનનકી સેનનસે ચીતવા ચુરાયે ગયો, જાદુ મોયે ડારોરી, પીયાકે દરસન બિન કલ ન પડતે હેં મોહે, કટત રેન ગીન તારોરી, મોરી

આલી મોરી આલી કુછ ન સુહાગે મોહે, નેનનવાકી આનબાન, યાદ આત હુઇ સાથ લગત કટારી પીયા, નહીંટેર ટારી પીયા કર ગયો મોકો નયાગેરી

ચંગેઝ-હમારે રોબરૂ સફ્દર કેદીકો જલદ હાજર કરો.

સિપાહી-આપકા બખત સદા યાવર રહે. હુજુરકે હુકમ કે મુતાબીક ઇસકો પકડ લાયા હું.

ચંગેઝ-કયોં ઓ ગિરફતારે અજલ કહાં ભાગ ગયા થા? કયા તુજે મેરા ખોફ ભી ના થા

સફ્દર-હાં! હાં! મુજે ખોફકે નામસે ડરાતે હો? કહાં ભાગ ગયા થા? ખડા હું. કહો કયા કહતે હો? તુમ ભી બહાદરોમેં અપના નામ ગિન્તે હો. અગર કુછ નેશ હે તો મેદાન જંગમેં અપની બહાદરી દીખાઓ. હમારી ઓલાદકો બેગુનાહ કતલ કરના તુમારે લીયે શરમકી બાત હે.

ચંગેઝ-યહ તો બતાઓ કે અપને બચ્ચોં કે છિપાનેકે લીયે કોનસી જગહ તલાશ કી હે?

સફ્દર-માંબાપકી સુનયે.

ચંગેઝ-અચ્છા જિસ ફોજપર તુજે ઇસ કદર ગરૂર હે વોહ શુમારમેં કિતની હે?

સફ્દર-જિતને દરખતોંમેં પત્તે.

ચંગેઝ-બસ ઇતને હી યા કુછ ઓર.

સફ્દર-નહીં! નહીં! મેં ભુલ ગયા. જિતને રેતકે દાને, યા જિતને તુમારે નામએ અમાલ મેં ગુનાહ હેં

ચંગેઝ-બસ ઓ બેઅદબ જિયાદા ઝુબાન ન ચલા. કોઇ હે.

સિપાહી-હજુર અગર હુકમ હો તો અભી ઇસ નાલાયકકો કતલ કર દું-

સફ્દર-અરે! તુમ સબ ઓરતેં હો. ચોડીયાં પહનો.

તુમને જેસે કામ કીયે હેં તુમકો દોઝખમેં ભી જગહ ન મીલેગી. લાનત પડે. એસે દીલવરોં પર. બસ ઇનહીં બહાદરોં પર લડાઇકા દમ ભરતે હો.

અંગ્રેજ—ઓ બદઝુબાન! કયા તુ મુજે ઝુબાન કે ઝોરસે દબાના ચાહતા હે. ઠેર! ઠેર! મેં તુજે અભી જેહનુનમકો રવાના કરતા હું.

સફદર—હાં હાં જેસા તુને ખલકે ખુદાકો ઝુલમ કે ઝોરસે દબાયા હે એસે હી મેં તુજે બાતોંકે ઝોરસે દબાતા હું.

અંગ્રેજ—ઓ નાલાયક બેઅદબ ઝુબાનકો બંદ કર નહી તો અભી કાટ દુંગા સર.

સફદર—કાટો! કાટો! સરસે પહલે ઝુબાન કાટો. તુમ મુજે ઝંજીરોંમેં જકડકે ધમકાતે હો છોડ દો, દેખો બહાદરી કે હાથ. જેસે તુમારે ઝુલ્મ હેં દોઝખકી આગ ભી નહીં જલા સકતી. શેતાનસે બડ. કર તુમારે કામ હેં.

અંગ્રેજ-ઓ બદઝુબાન! તુ મુજે શેતાન બનાતા હે.

સફદર-મેં કયા બનાતા હું તુમારા એમાલ નામા બનાતા હે.

(સિપાહી—લે તુ બાઝ નહીં આતા તો મઝા દેખ.)

(પસ્તોલ માર દેના)

સફદર—હાયે! હાયે! જાન ગઇ! મેં મરા! ખુદાયા પનાહ તેરી.

બાગ પહીલા.

પરદા ચોથા. હિમાકતબેગકા આના.

હિમાકત-ફિકર! ફિકર! જિતની ફિકર મુજે હે, ઉતની અગર કીસી સાહુકારકો હોતી, તો મુફલિસ મેંકકા હ—

હક઼દાર હો જાતા. અગર જરનેલ ફીરૂકો હોતી, તો ટી- રાંસવાલકા સતયાનાસ ન હોતા અગર કીસી નાટક વાલેકો હોતી તો ઉસકા તમાશા પાસ હોતા. હાયે હાયે હસીના! તુજે કહાં પાઉં? તેરે ઇશકમેં જાન જાતી હે. જો તુ નહીં મીલેગી તો અપનાં ગલા દબાકર મર જાઓંગા.

(અપના ગલા દબાના. ઝનઝટકા આના.)

ઝનઝટ—એર મીયાં યહ કયા કરતે હો.

હીમાકતબેગ—મરતે હેં, ઔર કયા કરતે હેં.

ઝનઝટ—તુમ મર જાઓગે તો દુનયાસે એક બેવકોફ કમ હો જાયેગા.

હીમાકતબેગ—એર હાં!! આગે એક ઘનચક્કર થા વોહ ભી મર ગયા. લાલ બુઝક્કર થા. વોહ ભી ગુઝર ગયા. અગર ખુદાના ખુઆસ્તા મેરી ભી પાયેમાલી હો જાયેગી તો વાક઼ઇ દુનયા અકલમંદોસે ખાલી હો જાયેગી.

ઝનઝટ—આજીના મરયે મેં આપકો ના મરને દુંગા.

હીમાકતબેગ—કયોં નહીં મરને દેગા? તો કોઇ બી- મે કંપનીકા હીસ્સેદાર હે? કોન હે તો તેરા મેરે ઘરમેં કયા કામ કામ હે. ચલ નિકલ યહાંસે શરીર.

ઝનઝટ—મીયાં જલદી ચલો, બીવી બુલાતી હેં. કહવા તય્યાર હે.

હીમાકતબેગ—મુજે હસીનાસે શાદી કરનેકી લગી હે, તુજે કહવેકી પડી હે. જા કહદે કે મેં યહાં નહીં હું.

ઝનઝટ—તુમ તો યહાં ખડે હો. મેં કેસે જાનું કે તુમ યહાં નહીં હો.

હીમાકત—તુમ કહ દો કે મેં યહાં નહીં હું. ઝયાદહ તકરાર કરનેસે કયા ફ઼ાયેદા.

ઝનઝટ-યહ બોલતા કોન હે? તુમારા ભૂત. અગર્ચ તો મે જાઓં.

હીમાકતબેગ-હાં કહતા તો હું. ચલા જા ચલા જા.

ઝનઝટ-તો લો મે' ગયા. (એક ચક્કર માર કર)

હીમાકતબેગ—હું! તો યહાં ખડા હે ગયા કહાં હે.

ઝનઝટ-તુમ જાન લો કે મેં ગયા.

હીમાકતબેગ-અરે જાયેગા યા માર ખાયેગા.

ઝનઝન-કયા મેં બિલકુલ ચલા જાઓં.

હીમાકતબેગ-બેવકુફ ગધેકી દુમ જાતા હે યા નહીં.

(ઝનઝટકા છુપ જાના.)

એક તો મેં પહલેહી નહોસત કે હાથોંસે દીલ જલા હું, ઉપરસે યહ કહવા પીલાતી હે. હાયે! હાયે! હસીના તુ કબ મીલેગી? અગર તેરે સાથ શાદી ન હોગી તો ઝીંદગીકા કયા મઝા હે. તેરે બગેર ચેન નહીં આતા. હે ખુદા કયા કરૂં કહાં જાઓં. મેરી અકલ ભી તો કુછ કામ નહીં કરતી.

ઝનઝટ-(દીલમેં) જેહુનનુમમેં જાઓ ઔર કહાં જાઓગે. બુહનહ હો ગયા અકલ ઠીકાને નહીં રહી.

હીમાકતબેગ-કુછ ભી હો મગર તેરે સાથ શાદી જરૂર કરૂંગા.

ઝનઝટ-મીયાં જલદી ચલો દેરી ન કરો.

હીમાકતબેગ-કહાં ચલેં-શેતાન બતાતાભી હે-યા યું હી જાન ખાતા હે.

ઝનઝટ-મીયાં અગર મુજે દસ રૂપયે દો તો તમહેં ખુશ ખબરી સુનાઊં.

હીમાકતબેગ-મેરે કાનમાં આકર બોલ.

ઝનઝટ—દસ રૂપયે દો તો તુમારા કામ બન જાયેગા.

હીમાકતબેગ—અરે દુસરે બાજુ આકર બોલ. ઇસ કાનમેં જોરૂકી જુતીયાં અટકી હેં.

ઝનઝટ—બીસ રૂપયે દો તો તુમારા કામ બન જાયેગા.

હીમાકતબેગ—અરે દસ રૂપયેવાલે કાનમેં કહ.

ઝનઝટ—પહલે મુજે દો તો સુનાતા હું નહીં તો ચલા જાતા હું.

હીમાકતબેગ—નહીં નહીં! ઠેર તો સહી રૂપયે જેબસે નીકાલતા હું (જેબસે રૂપયે નીકાલના) હાયે! હાય! રૂપ-યાભી કયા અજબ ચીઝ હે દેનેકો જીનહીં ચાહતા. કયા કરૂં લાચાર હું બગેર દેનેકા ચારા નહીં.

ઝનઝટ—મીયાં નહી દેતે તો મેં બાત ભી નહીં સુનાતા.

હીમાકતબેગ અરે તુ મરા કયો જાત હે લે રૂપયે લે સુના.

(રૂપયે લેકર)

ઝનઝટ—અબ ચલો તમારી શાદી હસીનસે કરાદું.

હીમાકતબેગ—મેરી શાદી! મેરી શાદી! અચ્છા તો ફીર ચલો.

ઝનઝટ—મીયાં શાદી તો કરોગે; મગર ઉસકી એક શર્ત હે વહ સુન લો.

હીમાકતબેગ—વોહ કયા શર્ત હે. જલદી બોલો?

ઝનઝટ—ઉસકી યહ શર્ત હે જો મેરે સાથ શાદી કરે વોહ દસ જુતીયાં રોઝ મુજસે ખાયે.

હીમાકતબેગ—દસ જુતીયાં તો કયા મુજે ભી ખાની પડેગી?

ઝનઝટ—મીયાં ખા લેના, ઇસમેં ડર કયા હે.

હીમાકતબેગ—અચ્છા તુ પહલે જાકર ખબર કર. કે મેં આતા હું.

ઝનઝટ—ચલો ચલો મિયાં અબ દેર કયોં કરતે હો.

હિમાકતબેગ—અરે યાર હસીનાસે બાત કયા કરેંગે બાત?

ઝનઝટ—બસ મીયાં નાટકકે દો ચાર અચ્છે મીસરે સુના દેના

હીમાકતબેગ—ભઇ તુમ ભી મેરી તરફસે સીફારશ જરૂર કરના.

ઝનઝટ—સીફારશ એસી કરૂંગા કે યાદ રખોગે.

હીમાકતબેગ—ફીર વહાં ચલેં.

ઝનઝટ—તુમ ચલો મેં આતા હું. (અલગ હોકર) દેખો. બુઢેહ મીયાંકી અકલપર કયા પત્થર પડે હેં. જીસ હસીના પર યેહ આશક હે, વોહ ઇન કે બેટેકી બીવી હે. અબ મેં જાતા હું. ઔર બાપ બેટે મેં ખુબ જુતીઆં ચલવાતા હું.

ગાના—એ વાહજી વાહ દીવાના હે બંદર મછંદર

કલંદરકા પાલા અય્યાર—અજી વાહજી વાહ લોના

ચમારી હો સુરતપર વારી બાતેં લછેદાર દાર—કુરબાન

સેતાન મહ પેટ નીકાલા યા કાંધુકા નાલા હે

ખોલો મુરાદ (અજી વાહ જી વાહ)

ઇધર ઉધર રંગી જવાનોં મેં જંગી ધરાનોમેં હોતા

શુમાર—સટર પટર સારી બાતેં દીવાની ઓંધી પેશાની કા ઉલ્લુ ગવાંર

બાબ પહેલા.

પરદા પાંચવા — નાસરઉલદોલાકા મહલ

(સાહેલીયુંકા ગાના)

ગાના—પીયારેરી મોરા ઉમંગ ભરા જોબના, રંગભરા જોબના, ઢંગ ભરા જોબના, છતીયાં ઉભારે સારી.

(પીયારેરી મોરા)

હસીન જીતને હેં યોં સામને હમારે હેં

કે આગે ચાંદ કે જીસ તરહ સીતારે હેં
રંગીલી, રસીલી, છબીલી, સજીતી, મીગં લોચન
સુંદર મોહન (પીયારોરી મોરા)

કમર—અમ્માંજાન બાતતો સુન.

મેહજબીન—કુરબાન જાઉં બેટા કયા બાત હે.

ગાના કમરકા—અમ્માં મુજે અચ્છીસી ટોપી મંગા દે
ટોપી મંગા દે-ઘોડા દીલ્રા દે-જોડા દીલ્રા દે-સિલા દે-
ગાડીમેં લેટૂંગા-ઘોડે પે બેઠુંગા-હાકુંગા કચ કચ હું-
હું હું-આહીસ્તા આહીસ્તા બસ થમ થમ થમ.
અમ્માં મુજે છોટીસી બનદુક લા દે-બનદુક લા દે
ભાલા મંગા દે-તીર ઓ કમાન દીલા દે. તોપોંકો
છોડુંગાં-કીલેકો તોડુંગા-ગોલા ચલાઊંગા-ટંડંડડડંધમ
ઝટપટ હો- ઝટપટ હો-ઝટપટ હો. ફેર ધરરર
ધુમ ધુસ-

મેહજબીન—બેટા ખુદા તુજે એસી તાકત બખશે.
અભી સબ કુછ મંગા દેતી હું-તેરે અબ્બા જાનકો આને દો-

નાસીર—ખુદાને કયા ખુશીકી ઘડી દીખાઇ હે કે
આજ મેરા પ્યારા કમર અપની માંસે બનદુક માંગતા
હે-પાક પ્રવર દીગાર તેરા હઝાર શુકર હે.

મેહજબીન—યેહ કોન બાગમેં ચલા આયા? દરબાન
હે યા માલી ? બોલતા કયોં નહીં.

નાસીર—અજી મહરબાન તસલીમ-ખફા કિસ લિયે
હોતી હો.

મેહજબીન—આહા આપ હેં. મુજે માલુમ ન થા.
માફ કીજીએ.

નાસીર—કયું ના હો? કિસીકો દો ગાલી-કીસીકો
કહો દરમાન કિસીકો બનાઓ માલી, યેહતો નઇ ચાલ હે
નિકાલી. (નાસીરકા ગુસ્સે હો જાના; મેહજબીનકા મનાના.)

મેહજબીન—બેશક મુજસે બડા કસુર હુઆ માફ કીજીયેગા.

નાસીર—જેર મુજરિમને જુરમકો તસલ્લીમ કીયા તો હાકીમ કો ભી રહમ આયા. મગર ઇસ કસુર કે એવઝ મેં આપકો કુછ જુરમાના ભી દેના ચાહિયે.

ગાના—બોલો બોલો પ્યારે નજરચાપે વારી—
કહદો કહદો જાદુ— મોડે ધીર ભઈ હો તકશીર—
નજરચા પે વારીહમ નહી તુમહી સમજ લો
હો જો તકસીર જાનાં—

સઝામેં દુંગા તુમકોં ઔર તુમ કબુલ કરો—
વહ કયા સઝા હે સનમ મુતલક ના ભુલ કરો
ઇધર ઉધર કે (બોસેલેકર) બસ.

મેહજબીન—ફરમાઇયે જો કુછ જુરમાના હો-બનદી દેને કો હાઝીરહે (નાસરકા ગાલકો ચોમના). આપને તો મુજસે ભી બડા કસુર કીયા ઉલટા આપકો જુરમાના દેના ચાહીયે

નાસર—બેશક! મુજસે બડા કસુર હુઆ-આપ ચુકીયે મત-મેંને તો એકબાર ચુમા હે-આપ ચારબાર ચુમ લેં-

મેહજબીન—કયા ખુબ કહી, દોનોં તરફસે આપહી મઝા લેતે હેં, મેંને આપકો માફ કીયા.

નાસર (ચોમકર) વોહ કસુર માફ કીયા હે તો ઔરભી માફ કરોગી.

(રુસતમકા આના)

રુસતમ—મહેરબાન વાલાશાન આદાબ કરતા હે યેહ રુસતમ ગુલામ.

નાશર—આઓ પ્યારે ભાઇ, તુમારે આનેસે મુઝે બડી ખુશી હાસીલ હુઈ.

રૂસતમ—આપને મુઝે ભાઈકે નામસે પુકારા, મેં ઈસ લાયક નહીં હું, યેહ સબ આપકી કદરદાની હે.

નાસર—તુમ મુઝે ભાઈસેભી જીયાદા પ્યારે હો. કહો ઈસ વકત તુમારા કયું કર આના હુઆ.

રૂસતમ—કુરબાન જાઓં શાહા. ગફલતકી નીંદકો છોડો એશ઼ ઓ આરામસે મુંહ મોડો! ચંગેઝકી ફોજને કિતના બરપા કીયા હુઆ હે, સફદર સીપાહસાલારકો પકડકર લેગયે હેં, સુના ગયા હેં કે ચંગેઝને ઉસે મોતકી ગોદમેં સુલા દિયા હે. અબ જંગકા સામાન હો, તબ હમારે દીલકા પુરા અરમાન હો.

નાસર—તુમ જાઓ, ફોજકે સબ બહાદરોંકો હુકમ સુનાઓ કે મેદાનજંગમેં હાજીર હો જાઓ. ચંગેઝસે મુકાબલા કરના હે, બોહત દીલ ખોલ કર લડના હે.

મેહજબીન—હાયે મેં કયા સુન રહી હુ? મેં આપકો નહીં જાને દુંગી. આપકે સીવાયે મેરા કોન હે? અગર યહી મરઝી હે, તો મેંભી આપકે સાથ ચલતી હું.

નાસર—અબ તુમ હોંસલા રખો. ખુદા મદદગાર હે, તો બેડા પાર હે. ખબરદાર! ઘરસે બાહર કદમ ન રખના. જાઓ ખુદા હાફીઝ. (મેહજબીનકા જાના) રૂસતમ! મેરે બહાદુર સીપાહસાલાર! મેદાને કારઝારમેં ઝિંદગીકા કયા એતબાર, અગર મેં મેદાન જંગમે કામ આયા, તો મેરા માસુમ પીસર ઓર વફાદાર મેહજબીન ગરદીશકે મારે કહાં જાયેંગે.

રૂસતમ—ખુદા આપકો સલામત રખે. યહ જાન નીસાર જાનપર ખેલ જાયેંગે, મગર આપકે જાન ઓર માલકો બચાયેંગે.

નાસર—આફરીં. એ બહાદુર મુઝે તુમસે એસીહી ઉમ્મીદ

હે લેકરઅગરે મેં મારા ગયા તો તુમ મેહજબીનસે શાદી કરના ઔર પીસર કમરકી પ્રવરીશ કરના—

રૂસતમ—તોબાહ! તોબાહ! વલી નીયામત આપ બજાયે પીદર ઓર મલકા બજાયે માદર હેં ફીર ભલા મેં યેહ કામ કયોં કર કર સકતા હું.

નાસર—ખેર જીસ તરહ મેં કહતા હું ઉસપર અમલ કરો.

રૂસતમ—મુજે મરના મનજુર હે-મગર યેહ ન કરૂંગા દુનીયામાં નામ બદનામ ન કરૂંગા.

નાસીર—અચ્છા યેહ હે મેરા વસીયતનામા-જીસ વકત મેરે કતલકી ખબર સુનો ઉસે મેહજબીનકો દે દો.

બાબ પહેલા.

પરદા છટા — મકાન હસીના

હસીના—હાયે મુજે દરદે જીગરને સતાયા—

મેરા પયારા નહી દીલ આરા નહીં કોઈ ચારા નહીં
હે ખુદાયા. ફુગાનમેં આહમેં ફરયાદમેં શેવનમેં નાલેમેં
સુનાઓં દરદ દીલ તાકત અગર હો સુનને વાલેમેં
ક્યામે સોખ હેં હમ કરવટેં હરસુ બદલતે હેં
જો જલ ઉઠતા હે યેહ પહલુ તો વોહ પહલુ બદલતે હેં
એહલે બેદાદ મીલા-દીલકા ઉસતાદ મીલા-
પુરા સય્યાદ મીલા-સખત જલ્લાદ મીલા.
સાંસ દેખે તને બીસમીલમેં જો આતે જાતે.
ઔર ચરકા દીયા જલ્લાદને જાતે જાતે
હાયે ઝાલીમને રહમ ન ખાયા-હાય મુજે દરદે જીગરને સતાયા.

(ઝનઝટકા આના)

ઝનઝટ—બીબી સાહેબ કીસ સોચમેં ખડી હો.

હસીના-ચલ રુએ-સુબેહ કા ગયા અબ આયા મેરા ખાવીંદ કહાં હે—

ઝનઝટ-બીબી વોહ અભી આતે હેં ખફા કયું હોતી હો?

(સલીમકા આના)

સલીમ-પ્યારી આજ ચેહરેપર ઉદાસી કયોં છાઈ હે.

હસીના-વાહ સાહબ-આપકો દુસરેકા કુછ ભી ખેયાલ નહીં. ચાહે કોઇ મરે યા જીએ.

સલીમ-પ્યારી જાન! કયું ખફા હોતી હો-મેંને તો આપકે ઉપર જાન નિસાર કી હુઇ હે.

(દોનોંકા ગાના)

ગાના તોરી છલબલ હે પયારી, તોરી કલબલ હે નયારી
કરો ઘાતેં ન મુજસે સંવરયા જાન,
તોરી ઝુલફેં હેં કાળી, તોરે ગાલોંપે લાલી,
તોરે નેનાકી લાગી કટરયા જાન,
જાઓ જાઓ નાદાન, મોહે ના બનાઓ જાન,
નેનોંસે નેના મીલાઓ મેરી જાન,
અજી છોડોજી હાથ, કરો એસેં સે ઘાત,
નહીં હોગી યેહ બાત, અજી વાહ વાહ વાહ,
વાહ વાહ વાહ, વાહ વાહ વાહ.

(દોનોંકા જાના હીમાકતબેગકા આના)

હીમાકતબેગ-ઝનઝટ માશુકાકે ઘરમેં તો લાયા મગર અબ શાદીકી તદબીર કર.

ઝનઝટ-અચ્છા તો આપ યહાં ઠેરેં. મેં આપકી માશુકાકો બુલાતા હું. (જાના)

હીમાકતબેગ-હાય હાય! અગર હસીના આઇ તો ઉસસે અપની મહોબ્બત કેસે ઝાહિર કરુંગા, ખેર આને દો સબ દેખા જાયેગા.

ઝનઝટ—મીયાં બન ઠનકે ખડે હો જાઓ, વોહ આતી હે ઓર જુતી ભી લાતી હે.

હીમાકતબેગ—અરે લાતી તો હે, જુતી રેશમી હે યા સુતી, (હસીનાકા આના)

આઓ મેરી પયારી શેતાનકી ખાલા,
આશિકોંકી સતયાનાસીકા મસાલા,
મરજાયે તુમારા બાવા, જિસને તુઝે ઇતને દિન પાલા,
તેરી મહોબતમેં મરગયે, નીકાલા ઘરકા દીવાલા,
કુછ ઇધરભી કરમ કરો હજુરવાલા.

હસીના—કુરબાંન મેરે મતવાલે ચાહનેવાલે!! દેખો તો સહી અભી પડે હો મેરે પાલે. બનદી વોહ બલ નિકાલે કે પડ જાયે જાનકે લાલે.

(ગાના દાનોંકા)

ગાના—તું હે મેરી જાની, તું હે મેરી નાની, તું હે મેરી ખાલા જાન જાન જાન સે ઇમાન સે જહાંન લે મકાન લે પયારી પયારી બાતેં, સારી સારી રાતેં, સુનોંમેં કરકે ધ્યાન, તોરી તીરછી નજરયાકો પયાર કરો મોહે મારી કટારી નેનનકી.

બાંકા સીપઇઆ, તુમોરા સઇઆન, તોરે ગલે બઇઆં આઓ આઓ આઓ.

વાહરી બીબી વાહરી તેરાં નખરા (તું હે મેરી જાની)

હીમાકતબેગ—આપને જો કુછ કહા હે બીલકુલ ઠીક હે ખુબસુરતીમેં યુસફસે કમ નહીં હું. જવાનીમેં રૂસતમસે કમ નહીં હું.

હસીના—અગર મેરે સાથ શાદી કરની હે તો મેરી એક શરત હે વહ સુનલો. મુજસે દસ જુતીયાં હરરોજ સુબેહ ખાઓ તો શાદી કરો.

હીમાકતબેગ—જુતીયાં તો મેં નહી પાઓંગા.

હસીના—જુતીયાં નહીં ખાતે તો મેં જાતી હું.

ઝનઝટ—મીયાં જરા ઈધર આઓ કાનમેં બાત સુનો કહ દો કે મનઝુર—

હીમાકતબેગ—મનઝુર—

હસીના—અચ્છા તુમ ઠેરો મેં જુતી લાતી હું.

(હસીનાકા જાના હીમાકતબેગકા શીરોમેં દાઢી બનાના)

(હસીના ઔર સલીમકા આના) દેખો તુમારા બાપ મુજ પર આશીક હે ઔર મેરે સાથ શાદી કરના ચાહતા હે.

સલીમ—અજબ તરહકા ઝમાના હે—કે બાપ અપને હી બેટેકી બીવીપર આશીક હોતા હે—ખેર તો ઉનસે બાતેં કર મેં શકલ બદલકર આતા હું.

(હસીનાકા આના)

હસીના—અબ જલદી કરો બેઠ જાઓ જુતી ખાઓ.

હીમાકતબેગ—ઈસી ઇન્તઝારી મેં તો ખડા હું. મેં ગાતા હું તુમ સુનો—

ગાના—ઘરસે કોન ખુદા કે લીયે લાયા મુઝકો
કિસ સીતમગારને સોતેસે જગાયા મુઝકો.

બાબ દુસરા, પરદા પહેલા, નાટક હરીશચંદર.

કયોં યાર કેસી કહી?

ઝનઝટ—અચ્છી કહી. ઔર કોઇ ગાઓ—

હીમાકતબેગ—હકને કયા ખુવાબ પ્રેશાન દીખાયા મુઝકો
નઝર આતા નહીં અપના ના પરાયા મુઝકો

બાબ પહલા—પ્રદા પાચવાં, નાટક ઈંદર સભા.

કયોં યાર કેસી કહી?

ઝનઝટ—બહોત અચ્છી કહી. ઔર કોઇ ગાના ગાઓ.—

હીમાકતબેગ—કૂંદેસે કોઇ મેરે નિકલને નહીં પાતા
કારૂકા ખજાના ઈનામ હે મેરા.

બાબ તીસરા—પરદા પાચવાં નાટક ચું ચું કા મુરબ્બા—
કયોં યાર, કેસી કહી?

ઝનઝટ—વાહ આપને ખુબ કહી.

હસીના—અગર તુમ દેર કરતે હો, તો મેં જાતી હું.

હીમાકતબેગ—નહીં મેરી જાન કહાં જાતી હો? મગર એક કામ કરના. જુતીયાં લગાના, મગર ધીરે ધીરે. કહીં સદકેકા નારયલ ના સમજના. બડી કદરસે જુતીયાં લગાના.

હસીના—(ખુદસે) મુઆ કહતા હે કે ધીરે ધીરે લગાના. દેખતો સહી કેસે લગાતી હું, અગર એક બાલ સીરમેં રહ ગયા તો મેરા નામ હસીના ના કહના.

મેં જુતીયાંતો લગાતી હું તુમ તારીફ કરતે જાઓ.

હીમાકતબેગ—એક તો જુતીયાં ખાઓ, દુસરે તારીફ કરતા જાઓં, વાહરે તેરા નખરા.

હસીના—ગીન્તે જાના, લગાતી હું (મારના). એક.

હીમાકતબેગ—એક.

હસીના—દો.

હીમાકતબેગ—દો.

હસીના—તીન.

હીમાકતબેગ—તેરા બાપ મરે! ધીરે ધીરે તો લગા.

હસીના—ચાર.

હીમાકતબેગ—તેરા દાદા મરે. મેરા સર ભી તોડ દીયા.

હસીના—પાંચ.

હીમાકતબેગ—સબ અભી લગાઓગી કે શાદીકે લીયે ભી રખોગી.

હસીના—અબ ફીરસે ખાઓ, તુમ બીચમેં કયોં બોલે.

હીમાકતબેગ બસબસ! મેં ઓર નહી ખાતા જો પહલે

ખાઇ હેં વોહ કયા મુફતમેં ગઇ ? યહ બાત તુમને પહલી નહીં કહીથી કે બીચમેં બોલોગે તો ફીર ખાઓગે.

હસીના-નહીં ખાતે તો મેં જાતી હું.

હીમાકતબેગ-અચ્છા અચ્છા મેં ખાતા હું; જાઓ મત.

હસીના-એક.

હીમાકતબેગ-તેરી મા મરે.

હસીના-દો.

હીમાકતબેગ-તેરી નાની મરે.

હસીના-તીન.

હીમાકતબેગ-મેરા તો સર બાલ હો ગયા બાલ તો એક ભી નહીં રહા આજ મેંને તેરે હાથસે જુતીયાં ખાઇ હેં મગર યાદ રખના (ઝનઝટકા આના)

ઝનઝટ-બીવી તુમોર અબ્બાજાન આતે હે.

હીમાકતબેગ-ધબરાકર! મુજે તો કહીં છીપાઓ, ઈસકા બાવા મરે, યેહ બલા કહાંસે આ ગઇ. હમારે મઝેમેં ખલલ ડાલા. જુતીયોં ખાતાથા ઓર મઝે ઉડાતાથા માશુકકી જુતીયાં ભી ફુલસી લગતી હેં.

હસીના-જીસ તરહ મેં કહું ઉસી તરહ કરો. ઝનાને કપડે પહનલો ઓર ચક્કી પીસો.

(હીમાકતકા કપડે પહનકર ચક્કી પીસના સલીમકા આના)

સલીમ-તુ ઘરમેં કયા કર રહીથી જો અભી તક દરવાઝા નહીં ખોલતીથી.

હસીના-યેહ ચક્કીકી આવાઝસે આપકી આવાઝ સુનાઇ નહીં દીથી.

સલીમ-યેહ દાને કિસસે પિસવાતી હો. બોલતી કયોં નહીં?

હિમાતકબેગ-(ખુદસે) તેરા બાપ પીસતા હે ઓર કોન પીસતા હે.

(સલીમકા હીમાકતબેગકે દો ચાર લાઠી લગાના)

તેરા સતયાનાસ જાયે મેરી તો પીઠ હી તોડ દી.

સલીમ—અચ્છા અબ મેં જાતા હું. તુમારે પાસ એક નોકર ભેજુંગા, તુમ જલદી ઉસકે સાથ આના.

હસીના—મીયાં ઐસા નહીં તો કોઈ ઔર ખરાબી હોગી.

હિમાતકબેગ—માર ખાતે ખાતે મેરી પસલીયાં સુજ ગઈ હૈ

શેરઅર—બેઠા હું તેરે દરપર તો કુછ કરકે ઉઠુંગા,
યા વસલહી મીલેગા યા મરકે ઉઠુંગા
જમીન ટલત ના ટલત મિરઝા સાહેબ.

હસીના—અબ તુમ જાઓ ફીર કભી મોકા દેખકર આના શાદી કરુંગી.

હીમાતકબેગ—અરે શાદીને તો બરબાદી કર દી.

(સબકા જાના)

ભાગ પહેલા

પરદા છઠા. પહાડીયાં મેદાનજંગ

નાસર—આઓ મેરે બહાદરો! દીલાવરો, જવાનો, દીલ ખોલકર લડો ઇસ મુઝી અંગેઝકી ફોજકો મારો.

સપાહી—ઠેર નાસર! કહાં જાતા હે. મેરે સામને ખડા હો, અગર હે કુછ બહાદરીકા ઘમંડ દેખ લો દો ચાર હાથ, આઓ લડો મેરે સાથ. ફોજકો મારના તો દર કીનાર રહા, મેં અકેલાહી તુમારે લીયે કાફી હું.

નાસર—આજ મુઝે પહલે તેરા હી ફેસલા કરતા હું પીછે આગે કદમ ભરતા હું. મેરે જેસે શેરકે હાથસે બચકર કહાં જાયેગા. કહાં હે ચંગેઝ? કયા ઘરમેં ઓરતોંકી તરહ છીપા પડા હે બાહર કયોં નહીં આતા?

(નાસીરકા કેદ હો જાના રૂસતમકા આના.)

રૂસ્તમ—મેરે મેહરબાન નાસર જલદી આઓ વકત ક રીબ હે. અબ જલદી દુશમનસે ફતેહ યાબ હુંગે.

સીપાહી નાસીરકા— નામદાર રૂસતમ! કહર હુઆ! કયા કહું કુછ કહા નહીં જાતા. ચંગેઝકી ફોજને બ હોત ફીતના જગાયા હે ઔર સુના હે કે હમારે શા હીનશાહ નાસરકો માર દીયા હે.

રૂસ્તમ—બડા ગઝબ હુઆ. કબ મારા ગયા? તુજે કયોં કર માલુમ હુઆ?

સીપાહી—મુજે ઇસ તરહસે માલુમ હે કે મેં દુર થા ઔર દુરસે નાસરઊલદોલા કી આવાઝ સુની.

(મેહજબીનકા આના.)

મેહજબીન—રૂસતમ, તુમ યહાં ખડે હો. મેરા પ્યારા નાસર કહાં હે જલદી બતઓ?

રૂસ્તમ-બેગમ સાહેબ કયા કહું કિસ મુંહસે કહું સીના ધડકતા હે, કુછ કહા નહીં જાતા.

મેહજબીન-કયોં કયા હુઆ. ગુમાન બોલ જલદી બોલ.

રૂસ્તમ-અભી મેંને સુના હે કે દુશ્મનોંને નાસરકો મારડાલા હે.

મેહજબીન-હાય! હાય!! મેં કયા સુન રહી હું. રૂસ તમ તુને મેરે સાથ દગા કીયા. જો મુજે નાસરસે છુ ડાયા-મેંને ઉસ વકત બહોતેરા કહા થા કે જા મગર ન માના; આખીર તુને મોતકી ગોદમે સુલાયા.

રૂસ્તમ-આપકા મેરે ઉપર શક હે તો કયા મેં હી નાસરકી મોતકા બાઈસ હું. આપ હરગીઝ યહ ખે યાલ ન કરે. મેંને આપકા નમક ખાયા હુઆ હે. એક અહનાસી ખબર પર બેહોસલા ના હો જાઈયે. મુજે યકીન હે કે મેરા એસા બહાદુર શાહ ઇસ થો ડીસી ફોજસે મરનેવાલા નહીં હે મેં ઉનકા પતા લ ગાતા હું.

મેહેજબીન-અગર મેરા પ્યારા નાસર મર ગયા તો મેં ભી અપની જાન દે દુંગી. ઇસકા દુઃખ ના સહુંગી; જીકર કયા કરૂંગી.

બાબ દુસરા.

પરદા પહીલા. મકાન ખુશીમેં શરાબ નોશી.

સીપાહી-એ ભાઈ આજ તો બડી ખુશીકા દિન હે. નાસરકો કેદ કર લીયા હે. અબ હમારી ફતેહ હે. આઓ મિલકર જલસા કરેં, શરાબ પીએં, મઝા ઉડાયે.

હીમાકતબેગ-મેં તુમારી મેહફીલમેં શરીક તો હુંગા મગર ખરચ વગેરા કુછ નહીં દુંગા.

ગાના સબકા-ચલી નાઓ મંઝધાર-લગાદે પાર-પીલાદે યાર-બને સરશાર-હરએક મેય ખુમાર હાં હાં હાં (ચલી નાઓ)

દોહા-સાકીયા તરસાના તુ એક બુંદ પાની કે લિયે.
દિલ તડપતા હે શરાબે અરઝુઆની કે લિયે.
ફિર કહાં યહ દોસ્ત હોંગે ઔર કહાં યહ બઝમે રંગ
આ ગઇ પીરી તો રોયેંગે જવાની કે લીયે.
જામકા જમા દે રંગ-જામકા જમાદે રંગ
(ચલી નાઓ)

હીમાકતબેગ-અરે યાર એસી શરાબ તો તુમને અપને બાપકી શાદી પર ભી ન પી હોગી.

સીપાહી-મિરઝા સાહબ-અબ કેમ્પમેં ચલેં. ઔર મલ કર નાસરકી ગીરીફતારીકી ખબર સુનાયેં ઔર ઈનામ પાયેં.

હીમાકતબેગ-મગર જો કુછ ઇનામ તુમકો મીલેગા ઉસમેં આધા મેરા હોગા.

સીપાહી—અજી વાહ મીરઝા સાહેબ કયા ફરમાતે હો. સબ માલ તુમારા હે. મગર આજ ઝરા ચલ કર કોઈ કસીદા સુનાઓ.

બાબ દુસરા.

પરદા દુસરા. કેમ્પ.

{ પહલે સીપાહીયોંકા આના, બાદ ચંગેઝકા આના, ફીર સહેલીયોંકા શરાબ લાના, ચંગેઝકો શરાબ પીના, ઔર ગાના }

ગાના—આઓ આઓ છેલાં મધવા પીલાઓં
ચેન પાયે જીયા—મોરે પીયા રે પીયા—તોહે મનમેં
બીઠાઓં—બલબલ જાઓં—સજન બનાઓં—
મયકા પીના હે નેક કરીના ચાર દીન હે ઝમાનેઈ જીના
સાચી બાત તોહે સુનાઓં—
આબ નાબ ભી સાફ હે ઔર શીશા પીયાલા સાફ
મેં નિરમલ સાકી બનોં ઓર પીનેવાલા સાફ
આજાઓ—આજાઓ—આજાઓ-હાં.

ચંગેઝ-મિરઝા સાહેબ કોઇ કસીદા સુનાઓ-દિલ ખુશ કરો.

હિમાકતબેગ—અરે યહ કયા કહા. મુજે તો કુછ ભી નહીં આતા.

ઝનઝટ—મીયાં ઇધર આઓ. જો કુછ શેઅર વગેરા યાદ હો. સના દો.

હિમાકતબેગ—અરે કયા મુજે તો બકરી ભી નહીં આતી.

ઝનઝટ-અચ્છા જો મેં કહું વોહ કહતે જાઓ. કહો. કહો. એ લાખ છત્તરકે લાયક શાહ.

હિમાકતબેગ-એ લાખ ઢપર કે લાયક શાહ.

ઝનઝટ-એ સબ જંગીયોંકે સરતાજ.

હિમાકતબેગ-એ સબ ભંગીયોંકે સરતાજ.

ઝનઝટ-અરે ભંગી નહીં જંગી.
હિમાકતબેગ-અરે જંગી નહીં ભંગી.
ઝનઝટ-અરે તેરા બાપ મરે.
હીમાકતબેગ-અરે તેરા બાપ મરે.
ઝનઝટ-અપને સાથ મુજકો ભી નિકલવાયેગા.
હીમાકતબેગ-અપને સાથ મુજકો ભી નિકલવાયેગા.
ઝનઝટ-અરે તુને સબકા સતયાનાશ કર દિયા.
હીમાકતબેગ-અરે તુને સબકા સતયાનાશ કર દિયા.
ઝનઝટ-કસીદા તમામ બાબા કસીદા તમામ.
હીમાકત-કસીદા તમામ બાબા કસીદા તમામ.
ચંગેઝ-બસ યેહ ક્યા બેહુદા બકવાસ હે. અબ કુછ હાલ નાસરકા સુનાઓ.
સીપાહી-હુજુરકા બખત સદા યાવર રહે. નાસરકો ગીરીફતાર કરકે લાએ હે. હુકમ હોતો હાઝીર કરે.
હીમાકતબેગ-હું યું અપના કસીદા અચ્છા રહા.
ચંગેઝ-અબ ઉસકો પાએ બા ઝનજીર કરકે મેરે રોબરૂ હાઝીર કરો. (સીપાહીકા નાસીરકો લાના)
આઈયે આઈયે મેહરબાન ભાઈ બડી મુદતકે બાદ આના હુઆ-આપને મુજકો પેહચાના ?
નાસર--હાં. હાં. પેહચાના ! પેહચાના ! પેહચાના ! ભાઈકે નામસે મુજે પુકારતે તુજે શરમ નહીં આતી.
ચંગેઝ-અબ કહાં હે વોહ તુમારે સાથી જિનપર તુમ્હે ઇતના ગરૂર થા.
નાસર-યહીં મોજુદ હે. હોસલા રખો. વોહ ભી વક્ત આજાતા હે ઉસકો ભી દેખ લોગે. જીનનત તય્યાર હે.
ચંગેઝ-તુમારે લીયે.
નાસર-હમેશા બહાદરોંકો જીનનત નસીબ હોતી હે મગર તુજ જેસે ફેરબી કેલિયે જેહનનુમ તય્યારહે.

ચંગેઝ–ક્યા તુ મેરે મરનેસે રાઝી હે ?

નાસર–મેં નહીં ! બલકે સારી દુન્યા ખુશ **હૈ**.

ચંગેઝ–ખેર જિસ વકત મોત આયેગી દેખા જાયેગા અબ મેરી તરફ દેખ ઔર અપના હાલ દેખ ! !

નાસર–બહાદરીમેં દો કામ હોતે હેં. એક હાથમેં શમશેર ઔર દુસરે હાથમેં ખનજર.

ચંગેઝ–અભી તક તમારી અકડ. જાતી નહીં.

નાસર–હીરેકો જીતના કુટો દુગની ચમક આતી હે. ચંદનકો કાટો તો ઉસકી ખુશબુ કહાં જાતી હે ?

ચંગેઝ–અપના રૂતબા દેખ ઔર મેરા રૂતબા દેખ.

નાસર–એક શાખકે દો ફુલ હોતે હેં. એકકો શાદીકે વકત સેહરેમેં લગાતે હેં ઔર દુસરેકો મોતકે વકત કબરપર ચડ઼ાતે **હેં**.

ચંગેઝ–અબ ભી તુ અપની નાદાનીસે બાઝ નહી આતા.

નાસર–તુમસે તો પરિંદોં મેં જ્યાદા મહોબ્બતકી બુપાઇ જાતી હે. એક કવ્વા મિલ કર રોટી ખાતા હે મગર એક કુત્તા અકેલા હી ચલાતા હે.

ચંગેઝ–ખેર મેં સમઝા કે તેરે દીમાગમેં જુનુન ભરા હે ઔર અજલ સિર પર સવાર હૈ. અરે કોઇ હે લે જાઓ ઇસકો કેદખાનેમેં બંદ કરો કલ ફાંસીપર લટકાયા જાયેગા.

(નાસીરકો લેજાના નોશાભાકા આના)

નોશાભા ખબરદાર શોહર–ઇતના જુલમ ન કરના. તુમારે હકમેં અચ્છા ન હોગ.

ચંગેઝ–ઔર ફીર તુ યહાં આઇ. યહાં તુઝે કિસને બુલાયા?

નોશાભા–ભલા યેહ તો કહો નાસરને તો અપને બાપકા હક પાયા–તુમારા ઉસને ક્યા બીગાડા.

ચંગેઝ--એસી બાતોંસે તુ બાઝ ના આયેગી તો ઇસ ખનજરસે તેરા ભી કામ તમામ હોગા.

નોશાભા—તુમકો કિસ બાતપર ઇતના ઘમન્ડ હે, કયા તાકતમેં ઉસસે જીયાદા હો.

ચંગેઝ—મુજે અપની ઇસ તલવાર પર ઘમન્ડ હે ઇન સબકે લીયે અકેલા હી કાફી હું.

નોશાભા—ઇસ તલવાર પર, તુમ્હેં કયા ઉમ્મેદ હે. સકતી હે-(શએર)

હાથમેં જબ કિસી નાદાન કે આ જાતી હે.
અકલ ઔ દાનાઇકી જડ. કાટકે ખાજાતી હે.
હાં અલબત્તા ખુનીકી તલવાર દો કામ આતી હે.

ચંગેઝ—કયા ?

નોશાભા—એકકો મોતકી ગોદમેં સુલાતી હે. ઔર દુસરે કો જેહનનુમકા રાસ્તા દિખાતી હે.

ચંગેઝ—તુમ્હારી બાતેં મુજે નારાઝ કરતી હે.

નોશાભા—તુમારા જુલમ ખુદાકો નારાઝ કરતા હે.

ચંગેઝ—ખુદા નારાઝ હોતા હે તો રહમ કરતા હે.

નોશાભા—મગર ઇનસાન નારાઝ હોતા હે તો રહમ ભી નહી કરતા.

ચંગેઝ—તુને નાસરકી હીમાયતમેં કમર બાંધી હે તો તેરી ભી જાન નાસરકે સાથ જાયેગી.

નોશાભા—જો કુછ મુકદ્દરમેં હોગા વહી પેશ આયેગા.

ચંગેઝ—અબ મેરે સામનેસે ચલીજા. મેંને તેરા પ્યાર. દેખ લીયા હે. મેં બડી ગફલતમેં રહા, જો તુજે પ્યાર કરતા રહા. (ચંગેઝકા જાના)

નોશાભા—ખુદસે બેર દેખું તો કહાં જાયેગા. અબ આરામકી નીંદ નહીં પાયેગા. મેરે હાથસે ઇસ બદીકા ફલ જરૂર પાયેગા. બહોત પછતાયેગા.

ગાના-યહ કહાંથી મેરી કીસમત કે તુ નેક કાર હોતા
ના કિસીકા દિલ દુખાતા ના જફા શઆર હોતા
તેરે જુલમ નારવા કી જો ના હોતી ખલક શાકી
તો ખુદાકે સામને ભી ના તુ શરમસાર હોતા
તુ સીતમસે દરગુઝરતા મેં વફામે જાન દેતી
તેરે દીલમેં રહુમ હોતા મેરે દીલમેં પયાર હોતા
ન કર ઇતની ઝર પરસ્તી યેહ હે બે સબાત હસ્તી
કે દો રોઝા ઝીંદગી પર નહીં એતબાર હોતા

બાબ દુસરા.

પરદા તીસરા હસીનાકા મકાન.

(હસીના ઓર ઝનઝટકા આના)

ઝનઝટ-બીબી આપકા એક પારસલ આયા હે કહો તો લે આઓં ?

હસીના-મેરા પારસલ કહાંસે આયા હે? કિસને ભેજા હે?

ઝનઝટ-યેહ તો મુજે માલુમ નહીં કિસને ભેજા હે ઓર કહાંસે આયા હે. મગર માલુમ હોતા હે કે કોઇ ઉલ્લુબંદ હે.

હસીના-ઉલ્લુ !! કહાંસે આયા. અચ્છા જા લેઆ. દેખું તો સહી-

(ઝનઝટકા હીમાકતકો કોથેલેમેં બંદ કરકે ઉઠા લાના ઓર હસીનાકે સામને ખોલના.)

ઝનઝટ-બીબી યેહ તો ઉલ્લુસે આદમી બન ગયા.

હસીના-દેખકર (આહા યેહ તો મુઆ બુડાહ મેરા આશિક હે. અબ ભી બાઝ નહીં આયા-અબ ઇસકે ખાતર ખવાહ સલુક કરતી હું) કયોંરે બેવકોફ તો ખુદ ઉલ્લુ હે. યેહ તો મેરા આશીક હે.

ઝનઝટ-મેં કેસે ઉલ્લુ બન ગયા મુજકો કોઇ દુમ તો

નહીં લગ ગઈ. (હીમાકતકા ઉઠના દોનોંકા ગાના કે.)

ગાના—જવાન દુલ્હે પર હું મેં નીસાર—મુએ ખુસટપર
હું મેં નીસાર—
તેરી મેરી જોડી બનામઝેદાર—અંધીકાની જોડી બની મઝેદાર
દુલહા બનુંગા ઘોડે ચડ્હોંગા ફિરના કરું તકરાર
મુઝે બાલી મંગાદે બુનદે મંગાદે સાડી દીલા દે તો ચોલી
કે સાથ—
તુઝે બાલી મંગાદું, બુનદે ભી લાદું, સાડી દીલાદું જુત બનવાદું
મોચીકે હાથ
અભીલાઓં—અભી લાઓં—અભી લાઓં જાન શાદીકા કરો ઈકરાર.

હસીના—ઝનઝટ તુ ઈસ કે પાસ બેઠ મેં આતી હું.
(હસીનાકા જાના)

હીમાકતબેગ—વાહ રી ગુલ અંદામ તેરા નખરા!! આજ તુ કેસે ચટક ચટક કર બાતેં કરતી હે—અબ યેહ મુજપર બહુત ખુશ હે—અબ યેહ જરૂર શાદી કરેંગી, શાદી કે લીયે કુછ સામાન ભી તય્યાર કરાના ચાહીયે.
(હસીના ઓર સલીમકા આના)

હસીના—તુમારા બાપ અબ ફિર થેલેમેં બંદ હો કે પારસલ બનકર આયા હે—દેખી ઉસકી ચાલાકી.

સલીમ—તુમ ઘરમેં જાકર બેઠો મેં ઉસકી એસી ખબર લેતા હું કે ફિર કભી ન આયેગા.
(દોનોંકા જાના ઝનઝટકા આના)

ઝનઝટ—મીયાં અબ તો ખુશ હો. અબ તુમારી શાદી આજ રાતકો જરૂર હો જાયેગી.

હીમાકતબેગ—અરે શાદીને તો હમારી બરબાદી કર દી. આગે જુતીયાં ખાઈ વોહ તો સુદમેં ગઈ અબ દુબારા ખાની પડેગી.

ઝનઝટ—મીયાં ખા લેના—દેખો હુશીયાર હોકર બેઠો.

હસીના કપડે પહરને ગઈ હે. મેં ઉસકો બુલાતા હું

(ઝનઝટકા જાના સલીમકા ભેસ બદલકર આના.)

સલીમ—અરે તુ કૌન હે, ઔર યહાં કયું બેઠા હે?

હીમાકતબેગ—તેરા બાપ હૈ ઔર કૌન બેઠા હે તુ કયોં પુછતા હે?

સલીમ—યહાં કેસે આયા હે.

હીમાકતબેગ—જુતીયાં ખાને આયા હું ઔર કયા કરને આયા હું.

સલીમ—કયા હસીનાસે શાદી કરને આયા થા.?

હીમાકતબેગ—શાદી નહીં કરને આયા થા ઉસસે મિલને આયા થા—મગર તુ કૌન હે ઔર યહાં કયોં આયા હે?

સલીમ—મેં કાલી કલકત્તેવાલીકા ભૂત હું.

હીમાકત—મુજસે કયા કહતા હે.

સલીમ—તુઝે ખાજાઓંગા.

હીમાકતબેગ—મુઝે ન ખા. મેં તેરે નામ એક બકરા ભેંટ ચડહાઓંગા.

સલીમ—અચ્છા તો લે કાગઝ ઔર કલમ લિખ દે કે હસીના મેરી બેટી હે.

હીમાકતબેગ—યેહ તો નહી લીખુંગા.

સલીમ—નહીં લીખેગા તો તુઝે ખા જાઓંગા.

(સલીમકા હીમાકતકી ગરદન દબાના)

હીમાકતબેગ—અચ્છા લિખ દેતા હું (કાગજપેન્સીલ લેકર) કયા લીખું,

સલીમા—હસીના મેરી બેટી હે.

હીમાકતબેગ—હસીના તેરી બેટી હે.

સલીમ—ઓ બદમાશ! મેરી નહીં તેરી બેટી હે.

હીમાકતબેગ–તુમારી મેરીમેં કયા ફરક હે. મેરી નહીં તો તુમારી સહી.

સલીમ–ચલ જલદી લિખ દે (સલીમકા ઇધર ઉધર દેખના હિમાકતકા ભાગજાના સલીમકા પકડ લાના) તુ કહાં જાતા થા.

હીમાકતબેગ—હવા ખાતાથા ઔર કહાં જાતાથા?

સલીમ–હવા ખાતા થા યા હવા હો જાતા થા.

હીમાકતબેગ–અબ યેહ ભૂત મેરી જાન નહીં છોડેગા. સાલે ઝનઝટને મુજે ઇસ આફતમેં ફંસાયા.

સલીમ અરે લિખતા હે કે નહીં.

હીમાકતબેગ—લિખ દેતા હું હસીના મમ-મમ-મમ -મેરી બેબે બેટી હે.

સલીમ–અગર ફિર આઓં તો અપની માંકે પાસ આઓ.

હીમાકત–ફિર મેં આઓં તો તેરી માંકે પાસ આઓં.

સલીમ—અરે યેહ કયા લિખા હે. ઠીક લિખ.

હીમાકતબેગ-લિખ તો દિયા હે ઓર કયા લિખું? અબ માફ કરો.

સલીમ—કાગઝ મુઝે દે અબ ફિર મત આના.

(સલીમકા જાના)

હીમાકતબેગ–અરે તેરા બાપ મરે! ભાઇઓ શાદીકા લુતફ દેખા. જુતીયાં ખાઇ. ગરદન દબવાઇ. જુ કોઇ એસી શાદી કરેગા વોહ ઇસ આફતમેં પડેગા.

(હીમાકતબેગકા જાના હસીના ઓ સલીમકા આના.)

હસીના—અબ મેં ઉમ્મેદ કરતી હું કે તુમારા બાવા અબ કભી ના આયેગા, મગર તુમ ઉનકે પાસ મેરી તરફસે કાસિદ બનકર જાઓ. દેખો અબ ભી મેરી મહોબત સે બાઝ આતા હે યા નહીં.

સલીમ—તો કયા તુમારા દલાલ બનકર જાઓં.

હસીના–કોઇ ડર નહીં—દેખો તો સહી.

બાબ દુસરા.

પરદા ચોથા. મેદાનજંગ.

(મેહજબીનકા કમરકો લીયે હુએ આના.)

મેહેજબીન–હાય મેરે પ્યારે નાસર કહાં ગયે હો. તુમારી તાલાશમેં દીવાની હો ગઇ હું, તુમારી ખબર મુજે કોઇ નહીં દેતા, તુમારે છોટે બેટેકો કોન પ્યાર કરેગા; તુમારી લાશકા પતા નહીં મિલતા, એ ખુદા! મુજ પર તું ઇતના જુલમ કયોં કરતા હે. એ ફલક કયોં નહીં ગીરતા, એ ઝમીન તુ કયોં નહીં ફૂટ જાતી, એ મોત કહાં છુપ ગઈ હે, મુજે આરામકી નીંદમેં સોને દે.

(કમરકા સોજાના રૂસ્તમકા આના)

રૂસતમ–કોન મેહજબીન! તુમ ઇસ વીરાને મેં કયોં આઇ હો? સબર કરો મુજે આપસે એક ગરઝ હે.

મેહજબીન–વોહ કયા બાત હે જીસકે લીયે તુ યહાં આયા હે.

રૂસ્તમ–વરસીયત મરહુમ શાહકી.

(મેહજબીનકા પકડના)

મેહેજબીન–એ ઝાલીમ બા દગાબાઝ રૂસતમ! તુને મેરે સાથ દગા કી–મુજે યકીન હો ગયા હે કે શેર દીલ નાસરકી હલાકતકા બાઇસ તુ હુઆ હે, મુજે ઉમ્મેદ થી કે વોહ હરગીઝ ઝાલમોં કે પનજેમેં ના આયેગા–જાલસાઝ રૂસતમ–તુને ઇસ જાલી વરસીયત નામેસે ફાયેદા ઉઠાનેકે વાસ્તે મેરે શોહર નાસરકો દગાસે ગીરીફતાર બલા બના ગનીમે અજલકો શીકાર બનાયા. યેહ વફાદાર જો યહાં કટે પડે હે, મરે નહીં બલકે બેહીશતમેં હુરોં કી ગોદમેં લેટે હે ઇન જાન નીસારોં ને અપની જાને દી–મગર કોલ કે પાબંદ રહે. મરહબા! એ જાનપર ખેલનેવાલો! તુમને હમેશાકે લીયે અપને નામકા સીકા નગીન વફાદારી પર કુન.

દાહ કરદીયા હે–(હાથ ઉઠાકે) હાથ કબજો પર પડે. હે ખુન સોનારોંમે હે—યેહ વફાદારોમેં હું યા તુ વફાદારોંમેં હે.

રૂસતમ–ઉફ ખુદાયા! કયા કહર હે. એસે જીનેસે તો મરના બેહતર હે. એ કાનોં દુર હો જાઓ એ કાનો કુર હો જાઓ, અગર મેરે આકા નાસેર કી ખબર જીનેકી ના મીલેગી, તો મેં ભી અપની જાન દુંગા.

સીપાહી–નામદાર બહાદર રૂસતમ! હમારે શાહનશાહ નાસર ઉલદોલા જીતે હેં મગર ચંગેઝને કેદ કર રખા હે, ઉનકે છુડાનેકી કોઇ જલદ તદબીર કરો વરના પછતાઓગે.

રૂસતમ–ઇલાહી તેરા બડા અહસાન હે, અબ જાતા હું ઔર નાસરકો છુડાતા હું ઔર અપને સરસે બદનામીકા ધબ્બા મીટાતા હું.

(રૂસ્તમકા જાના ચંગેઝકી ફોજકે દો સીપાહીયોંકા આના)

એક સીપાહી–યાર બહોત થક ગયે હેં, જંગલ પહાડીયાં ફીરતે ફીરતે હમારી જાન નીકલ ગઇ હે. (કમરકો સોતે દેખકર) આહા! ખુદાને યહાં ભી મુરાદ પુરી કરદી.

દુસરા સીપાહી–કયોં યાર કુછ મીલ ગયા હે જો એસે ખુશ હોતે હો.

પહેલા સીપાહી–યે દેખો નાસરકા નુર ચશમ લખતે જીગર કમર હે, અગર ઇસકો આજ હમ બાદશાહકે પાસ લે જાયેંગે તો માલામાલ હો જાયેંગે.

દુસરા–ઇસકો ઉઠા લે ચલો, બાદશાહકો દેંગે, ઇનામ પાયેંગે.

(દોનોંકા કમરકો ઉઠાના)

કમર–અમ્માં! અમ્માં! પ્યારી અમ્માં! તુ કહાં હે. મુજે અકેલા છોડ કે કહાં ગઇ હે.

(સીપાહીયોંકા કમરકો લે જાના મેહજબીનકા આના)

મેહજબીન–હેં કમર! કમર! કીધર ગયા! બોલના કયોં

નહીં હે? એ મેરા પ્યારા કમર કહાં ગયા હે એક આ-ફતમે દુસરી આફત આ ગઈ અલ્લામાં, અલ્લામાં! બેહેરે મુશ્ક તરસ કર! તેરે સીવા કોન પુકાર સુને, તુહી મેરી મદદ કર.

(મેહુજબીનકા રોતે હુએ જાના)

ભાગ દુસરા.

પરદા પાંચવાં. રાસ્તા.

(સલીમ ઝનઝટકા આના રૂસ્તમકા છુપ કર દેખના)

સલીમ—ઝનઝટ સુના હે ચંગેઝને બડા ફીસાદ બરપા કર રખા હે.

ઝનઝટ—કૈસા ફીસાદ ઝરા મુજે ભી તો સુનાઓ.

સલીમ હમારે શેહનશાહ નાસરકો ચંગેઝને કેદખાનેમેં બંદકર રખા હે.

ઝનઝટ—કયોં બંદ કીયા હે, ઈસકી કયા વજાહ હે, કુછ હાલ તો સુનાઓ.

સલીમ—નાસર ઉલદોલાને અપને બાપકા હક પાયા હે, ઈસ લીયે ચંગેઝકે દીલમેં હસદભર આયા ઈસી વજા સે ઉનકો કેદ કર રખા હે.

ઝનઝટ—અબ ઈસમેં આપકી કયા રાયે હે જીસ તરહ આપ કહે બંદા હાઝીર હે.

સલીમ—મેં ચાહતા હું. કે કીસી તરહ રૂસ્તમસે મીલકર ઉનકે છુડનેકી તદબીર કરેં.

ઝનઝટ—ઈસ કારે ખેર મેં દેર કયોં કરતે હો—અગર ઈસ કામમેં હમારી જાન ભી ચલી જાયે તો કુછ પ-રવાહ નહીં. (રૂસતમકા ઝાહિર હોના)

રૂસતમ—શાબાશ! શાબાશ-શાબાશ!! હમારે હમદરદ મેં હી રૂસતમ હું ચલો મેરે સાથ મદદ કરો અગર

હમારે નાસરઊલ તોસા છુટ જાએં તો ઉનસે તુમકો બહોત ઇનામ દીલાએંગા.

સલીમ-નામદાર રૂસતમ-અબ ઇનકો કીસ તરકીબસે છુડાના ચાહીએ ?

ઝનઝટ-આપ કુછ ખોફ ના ખાઓ મેં બડી આસાનીસે ઇનકો નીકાલુંગા. મેં રંડીકી શકલ બન કર જાઓંગા, જીતને સીપાહી કેદખાનેકે પહરેપર હોંગે. સબકો શરાબ પીલાકર મસ્ત કર દુંગા જબ વોહ નશેમેં અંધે હો જાએંગે, તો કામ બન જાયેગા ઉસ વકત બડી આસાનીસે ઇનકો નીકાલ લેંગે, ખુદાને ચાહા તો મુરાદ પુરી હો જાએગી.

રૂસતમ-ઇસ કામમેં ખુદા તેરા મદદગાર હોગા. બેડા પાર હોગા અબ તુમ જાઓ, ઔર અપની શકલ બદલકર વહાં પહોંચો. ઔર હમ દોનોં પીછેસે આતે હૈં ઔર હાથેંહાથ લે આતે હૈં,

---

બાબ દુસરા.

પરદા છટા. **કેદખાના.**

(દો સીપાહીયોંકા સોતે નજર આના હીમાકતબેગકા બનદુક ઉઠાકર આના ઔર લકડી કાઠ જીસમે કેદીકે કેદ કરતે હૈં પાસ હોના.)

હીમાકતબેગ-"ખબરદાર" હુશયાર" હુશયાર" સોને વાલો જાગ ઉઠો. (સીપાહીયોંકો દેખકર) મેહુ દોનોં બદમાશ સીપાહી મઝેસે સો રહે હૈં પેહરા દેને આયે હૈં યા સોને આયે હૈ? અભી કોઇ કેદી નીકલ જાયેગા; તો પીછે સાલોંકી સારી શેખી નીકલ જાએગી. જેલખાના ભી ઇનકે બાપકા ઘર હૈ (જગાતા હૈ) અરે "ઉઠો" "ઉઠો" હરામકી નોકરી ખાતે હો! પેહરા દેને આયે હો યા સોને આયે હો?

સિપાહી—અરે યાર મછર ખડા કાટતા હે નીંદ ભી નહીં આતી.

હીમાકતબેગ—ઇન નાલાયકોંકો કુછ હોશ ભી હે અગર કોઇ ઇનકે કપડે. ઉતારકર લે જાયે તો ઇનકો ખબર ન હોગી. કયું ભાઈ ઉઠોગે યા નહીં? કુછ તો દીલમેં ખોફ કરો.

સિપાહી—અજી મિરઝા સાહેબ! નોકરી કી હે યા મર ને આયે હે? સારે દીન તો પહેરા દેતે હે રાતકો ભી આરામ ન કરે?

હીમાકતબેગ—બડી નોકરી દેતે હો બનદુક ઉઠા લી ઔર તીસમારખાન બન ગયે. અચ્છી તરહસે પહેરા દો. (સીપાહીયોંકા ઉઠના ઔર શરાબ પીના હીમાકતકા ગાના.)

ગાના—મેરી જાની શરાબ અરગુઆની શરાબ
આજા તુઝેહે ડાલુંમેં પેટમેં—જી મેરી આયા હે
તેરી લપેટમે. ગેસે પસંદે મંગાકે પલેટમેં.
તુઝેકો પીઓંગા ધાસલેટમેં
યારો ખતા માફ કરો મેં નશેમેં હું.
શીશેમેં મય હે મયમેં નશામેં નશેમેં હું
યું કહેતે હીમાકતબેગ સનો મેરે ભાઇ
તુમ બેચકે ઘર પી જાઓ. નહો ગરપાઇ-ચોકો ના યારો
અલસેટ મેં. (ઝનઝટકા અંદરસે ગાના)

ગાના—મઝા દેતે હેં કયા યાર, તેરે બાલ ઘુંગરવાલે
નિકલી મેરે દીલસે આહ, જાતાથા વોહ રશકે માહ
દેખા દુશમન કે હમરા, દોનોં હાથ ગલેમેં ડાલે (મઝા)
પહલેથી મુજસે તકરાર, અબ તું કયોં કરતા હે પ્યાર
અબ તેરી તરફસે યાર, મેરે દીલમેં પડ ગયે છાલે (મઝા)
તેરી ભવે હેં યા શમશીર, તેરી ચિતવન હેં યા તીર
હેં આખેં બુતે બે પીર, યાહેં ઝહર ભરે દો પ્યાલે (મઝા)

કોઇ દમકા હું મહુમાન, એક નઝર ઇધર ભી જાન
તેરી આંખોકે કુરબાન, ઓ મું્હ ફેરકે જાનેવાલે (મઝા)

સીપાહી-મીરઝા સાહુબ! યેહ નરમ નરમ આવાઝ કહાંસે આઇ, કોન ગાતા હે, ઝરા જાકર દેખો?

હીમાકતબેગ અરે યાર યેહ કોઇ રનડી હે-મગર બની મુસટન્ડી હે (ઝનઝટકા આના) આઓ મેરી જાન ઝરા ઇધર તો આઓ-

ઝનઝટ-તસલીમ અરઝ! યેહ કોઇ મુસાફીરખાના હે. યહાં કોન રહુતા હે?

હીમાકતબેગ-મેરી જાન યેહ બડા મુસાફરખાના હે ઇસમેં ૧૪, ૧૪ બરસકે મુસાફર રહતે હેં.

ઝનઝટ-કયા આપભી ઇસ મુસાફરખાનેમેં રહતે હો?

હીમાકતબેગ-મેં તો અપને ઘર હી મેં રહતા હું. મગર (ઇશારાસે) યહ દોનોં સીપાહી ઇસ મુસાફર ખાનેમેં રહુતે હે.

ઝનઝટ-અગર આપકી ઇજાઝત હો તો મેં ભી આજકી રાત ઇસ મુસાફરખાનેમેં સો રહું.

હીમાકતબેગ--અજી વાહ. આપને ભી ખુબ કહા. ઇસ મુસાફરખાનેમે કયોં રહેતી હો? હમારે ગરીબ ખાનેમે રહો ભલા યેહ તો કહો તુમ્હારા નામ કયા હે? ઔર તુમ પેશા કયા કરતી હો?

ઝનઝટ અજી મેરા નામ તો લોગ શકરબીબી કહતે હે. કામ મેરા આશીકોંકી જાન હે.

સીપાહી-અજી નામ તો આપને ખુબ કહા સુન્તે હી મુંહમેં પાની ભર આયા.

હીમાકતબેગ-એક ચીઝ મેં તુમસે માંગતા હું-અગર દો તો બડી મેહરબાની હોગી. કર ભલા તો હોગા ભલા બનદેકી યહી દુઆ.

ઝનઝટ—વોહ કયા ચીઝ હૈ? બતલાઇયે. મુહઆં કયા હૈ ફરમાઇયે?

હીમાકતબેગ—બ—ો—સા—હ.

ઝનઝટ—યહ જુમલા તો મેરી સમઝમે નહીં આયા આપને કયા ફરમાયા? કયા "બોસા"

હીમાકતબેગ—ઓં હું મેરે પાસ આઓ કાનમેં કહુંગા દુસરા કોઇ ન સુને (બોસા લેકર) બોસા.

દે.નોકા ગાના—અજી મુઝે બનવા દો સલમે સીતારેકી અંગીયા,
ગલેમેં લાલી, કાનોંમેં બાલી, મેં તો પહનોંગી પ્યારેકી અંગયા
મુએ દરઝીને અંગયા બીગાડી, મુઝે લા દો બનારસકી સાડી,
જાન મંગવા દું જાકે લાદું તઝે કાળી કીનારીકી અંગીયા,
અપને સય્યાંકી બાલી રે ભોલી મેં તો પહનોંગી રેશમકી ચલી,
જીસમેં આલા હો મસાલા, ઉસ પર ખીલતી હઝારેકી અંગયા.

ઝનઝટ—અજી જનાબ યોં ખાલી બેઠે સે તો રાત નહીં કટેગી, અગર થોડી સી શરાબ આપકે પાસ હો તો દોર ચલે લુતફ આવે.

હીમાકતબેગ—અજી યહાં શરાબ તો કહાં. ઘાસલેટ ભી નહીં મીલતા. અગર તુમ્હારે પાસ હો તો પીલાઓ.

ઝનઝટ—બડી ખુશીસે લાતી હું ઓર પીલાતી હું.

{ઝનઝટકા શરાબકી બોતલ લાના સીપાહીયોંકા છીનકર આપસમેં પીના.}

પહલા સીપાહી—અબ મુઝે નીંદ આતી હે તુમ ખબરદાર રહના.

દુસરા—અરે યાર શરાબમેં નશા બહોત હે મેં ભી જાકર સોતા હું.

હિમાકતબેગ—અગર તુમકો નશેમેં ગાફલ હોના થા તો

ઇતની શરાબ ક્યું પી થી, (ઝનઝટસે) એ મેરી જાન જરા ગલે તો લગાલે, અગર તુ મેરે સાથ શાદી કરસે તો અપની સારી મિલકીયત તેરે નામ રેજીસટરી કરા દુંગા ઔર અપના બેટા બેટી ભી તુજે હી સમઝુંગા.

ઝનઝટ—ખુદરો-ખુડ્ડાહે કી અકલમેં પત્થર પડે હેં જીસકો દેખતા હે ઉસીપર આશિક હો જાતાહે. આગે હસીના પર આશિક થા અબ મુઝપર હે. ક્યોં જી યેહ લકડીકા ક્યા હે, ઇતના લમબા કીસ કામ આતા હે.

હીમાકતબેગ—ઇસમેં ચોરોંકો કેદ કરતે હેં.

ઝનઝટ—કીસ તરહ કેદ કરતે હેં? કોઇ ઝનજીર તો હે હી નહીં.

હીમાકતબેગ—ઇન સુરાખોંમેં ઉનકે પાઊં ડાલકર તાલા બંધકર દેતે હેં

ઝનઝટ—યેહ બાત મેરી સમજમેં નહીં આઇ, તુમ અપને પાઊં બીચમેં ડાલો, મેં દેખું કીસ તરહ ચોરોંકો કેદ કરતે હેં?

હીમાકતબેગ—પેર ડાલકર, તખતેકો ઉઠા ડાલો.

ઝનઝટ—ઉઠા ડાલા.

હીમાકતબેગ—તાલેકો કુન્ડીમેં ડાલો.

ઝનઝટ—ડાલ દીયા.

હીમાકતબેગ—તાલીકો ફેરાદે ડાલો.

ઝનઝટ—દે ડાલા.

હીમાકતબેગ—કોહનીદો ઘુમાકે નીકાલો—

ઝનઝટ—નીકાલ લીયા.

હીમાકત—તો બસ તાલા જકડ ગયા કેદીકો કેદ કર ડાલા.(ઝનઝટકા સબ સીપાહીયોંકે પેર સુરાખમેં ડાલકર તાલા બંદ કરના તાલી બજાના રૂસતમ ઔર સ-

હીમકા ભેસ બદલકર આના નાસરકો કેદસે નીકાલના)

૧ સીપાહી—ચોરકો પકડો બાંધો યેહ કોન આયા હે?

સલીમ—તુમારા બાપ આયા હે. ઔર કોન આયા હે?

હીમાકતબેગ—માર ડાલો—માર ડાલો—કતલ કર ડાલો.

(નાસરકા કેદસે બાહુર આના, સલીમકા હીમાકતબેગકો ઉઠાકર લે જાના)

રૂસતમ—આપ યેહ કાલે કપડે પહનકર જલદી યહાંસે નીકલ ચલો.

નાસર—ખુદાયા!! તેરે એહસાનકા બહોત બહોત શુકર અદા કરતા હું. અબ જાકર ઇસ મુઝી ચંગેઝકી ખબર લેતા હું:

(નાસર રૂસતમ સલીમ ઝનઝટકા ભાગ જાના)

બાબ દુસરા.

પરદા સાતવા મકાન હીમાકતબેગ.

હીમાકતબેગ—હાય! હાય હસીના! તેરે ફીરાકમેં જાન જાતી હે. સબ મેહુનત બરબાદ ગઇ. પેહલી દફા ગયા તો ઇસકા બાપ નાલાયક આ ગયા દુસરી દફા ગયા તો કાલીકા ભૂતખાનેકો 'આ ગયા, અબ કોઇ ઔર તદબીર કરતા હું, તેરે સાથ શાદી તો જરૂર કરૂંગા, તેરે સીવા ચેન ભી નહીં આતા.

(સલીમકા ભેસ બદલકર આના)

સલીમ—મીરઝા સાહુબ! આદાબ અરઝ હે.

હીમાકતબેગ—આદાબ હે ભાઇ! કહો કયા કહુતે હો?

સલીમ—મેં એક સોદાગરકા લડકા હું—બાપકા બહોતસા રૂપયા બરબાદ કીયા—અબ ઘરસે નીકલ આયા હું ઔર યહાં આકર નોકરી કી હે.

હીમાકતબેગ-કીસ તરહ રૂપયા બરબાદ કીયા.

સલીમ—આપ જાનતે હું કે છોટીસી ઉમરમેં રૂપયા હાથ આતા હે તો દુનયાકે તમામ એશ નજર આતે હેં. આખીર બાતકે સનઝાનેસે બાઝ આયા. મગર મેરા બાપ મેરી ઓરત પર આશિક હો ગયા-ઓર યેહ બાત મુઝકો બુરી લગી.

હીમાકતબેગ—આજ કલકે અમીરોંકા યહી હાલ હે. પાસ રૂપયા હુઆ "મઝે ઉડાએ" રન્ડીયાંકે હુકકે ભરે યા ભીક માંગી; મગર તુમને અપને બાપકો આંખો સે દેખા ભી હે યા કાનોંસે હી સુના હે?

સલીમ—કઇ બાર દેખા હે.

હીમાકતબેગ—તુમને ઉનકો ના રોકા.

સલીમ-હરએક તરહસે સમઝાયા મગર વોહ નહીં રૂકતા થા.

હીમાકતબેગ—દુનયાંમેં એસે લોગ ભી હોતે હું જો અપને બેટેકી બીવી પર આશિક હોતે હે. તુમ્હારે બાપકી કયા ઉમર થી?

સલીમ—બસ હુ બહુ તમારી હી શકલસે મિલતી જુલતી થી. ગોયા આપ હી મેરે બાપ હેં.

હીમાકતબેગ—ખબરદાર! કયા મેં તેરા બાપ હું? દેખો જી સાહુકારકે બેટે ભી હજારોં બનતે હેં ગરીબોંકા કોઇ બાપ ભી નહીં બનતા.

સલીમ-નહીં સાહેબ! મેને કોઇ સચ થોડા હી કહા હે.

હીમાકતબેગ-આખર તુમારે બાપકા મતલબ કયા થા?

સલીમ વોહ હરરોઝ મેરી બીવીસે પ્યારકી બાતેં કીયા કરતા થા. એક રોજ જબ મેરા બાપ ઘરમેં આયા તો મેં અપની જારૂકા આપ બનકર આયા.

હીમાકતબેગ-અચ્છા! અચ્છા! ફીર ફીર?

સલીમ—અચ્છા જનાબ ફીર તો વોહ બહોત ઘબરાયા. મેરી ઔરતમેં કહને લગા કે મુઝે કહીં છીપા. તબ ઉસને કહા કે ઝનાને કપડે પહનો ઔર ચકી પીસો ઉસને વેસા હી કીયા મેંને ઉસકો ખુબ મારા.

હીમાકતબેગ-અરરરર! યેહ તો મેરા હી મામલા માલુમ હોતા હે કહીં ઇસને દેખાતો ન હોગા શાયદ ઇસકા બાપ ભી મેરી તરહ ગયા હોગા અચ્છા ફીર કયા હુઆ?

સલીમ—ફીર ઉસને મેરી બીબીસે જુતીયાં ભી ખાઇ.

હીમાકતબેગ—તુમકો ઉસને બીલકુલ નહીં પેહચાના?

સલીમ-હરગીઝ ન પેહચાના.

હીમાકતબેગ-તોબાહ! તોબાહ!! અચ્છા તો આગે કયા હુઆ?

સલીમ—ફીર એક દફે એક આદમીકે ઝરયે ધોકા દેકર પારસલમેં બંદ હો કર આયા.

હીમાકતબેગ-અરે યેહ કોઇ આદમી હે યા જિન હે? યેહ તો મેરા કીસ્સા હી બયાન કરતા હે. હાં સાહબ પારસલ મેં બંદહોકર આયા તો ફીર તુમને કયા કીયા?

સલીમ મેંને કાલી દેવીકા ભુત બનકર ઉસકી ગરદન દબાઇ. ઉસને ઇકરાર કીયા કે મેં ફીર નહીં આઓંગા. મેંને કહા કે લિખ દે કે જીસ પર મેં આશક હું યેહ મેરી બેટી હે ઉસને લિખ દિયા.

હીમાકતબેગ—ઊં હું-મેરા જીકર નહીં હે, અગર મેરા કીસ્સા હોતા તો જરૂર હસીનાકા નામ લેતા. તુમ અબ કીસ લિયે આયે હો, કયા ચાહતે હો?

સલીમ-મેં આપકે નામકા એક ખત લેકર આયા હું હસીનાને ભેજા હે.

હસીના-હસીનાને દીયા હે? જલદી દે. (ખતકો પડહના)
મેરે પ્યારે આશીક મેં તુમ્હારે બગેર નહીં રહ સકતી.
અબ તુમ જલદી આઓ, તુમને જો મેરે સાથ નીકા-
હકા વાએદા કીયા થા, અબ મેં તુમ્હારે સાથ શાદી
કરનેકો હાઝીર હું, જલદી આઓ દેર ન કરના. મગર
એક કામ કરના, અપની અસલી શીકલમેં ના આના.
મેહતરકી શકલમેં આના તાકે કોઇ તુમકો પેહચાન
ન સકે ઔર સાથહી ટોકરી ઔર ઝાડુ ભી લાના.

ખાકસાર ઓ તાબેદાર (હસીના)

હીમાકતબેગ-વાહ રી હસીના તેરી મહોબત! અબ મુઝે
યકીન હુઆ કે તુભી મુઝ પર મરતી હે ભલા મેં દૂછ
હું અગરચે મેં બોડહા હું. મગર એક સાલમેં દરજન
(૧૨) ભર લડકે પેદા કર સકતા હું. અચ્છા તો
(સલીમસે) અબ તુમ જાઓ મેં તુમ્હારે પીછે આતા હું.

બાબ દુસરા.

પરદા આઠવા. ચંગેઝકા સોતે હુએ નઝર આના.
(નોશામાકા હાથમેં ખંજર લેકર આના)

નોશામા-ઓ ઝાલીમ શોહર! અબ તેરી ઝીંદગીકા ફૈ-
સલા હોતા હે, તમામ ઉમર સોતા હી રહેગા.

ચંગેઝ-(નીંદમેં) ઓ ઝાલીમોં મુઝે છુરયાં ના મારો.
રોકો નાસરકો જાને નહીં પાવે વોહ મેરા દુશમન હે.

નોશામા-ઇસકો નીંદમેં ભી દુશમનીકા ખેયાલ આતા હે
જેસે જીસકે ખેયાલ હોતે હેં. નીંદમેં ભી વહી બાતેં
યાદ આતી હેં-હેં? હાથ કયોં રૂકતા હે? દીલ કયોં
કાંપતા હે? ઇસ ઝાલીમ શોહરકા જીના મુઝે પસંદ
નહીં (ઇધર ઉધર દેખકર) કોઇ નહીં આતા ઇસ વકત

ઝાલીમકો ન મારૂં તો ફીર મેરા હાથ ના આવે ગા

(નોશાભાકા ખંજર મારનેકો જાના

રૂસતમકા હાથ પકડ લેના)

કોન? રૂસતમ! ક્યોં મુઝે રોકતા હે હાથ પકડતા હે?

રૂસતમ–ક્યોં અપને શોહરકો કતલ કરતી હે?

નોશાભા–ઇસ વકત ક્યોં મુઝે નસીહત કરતા હે! તુમકો ઇસ ઝાલીમકે વાસ્તે નસીહત કરના અચ્છા નહીં.

રૂસતમ–અગર આપકો કતલ કરના હે તો મુઝે ખંજર દો જલદી ઇસકી ઝીંદગીકા ફેસલા કર દું.

નોશાભા–અચ્છા તો મેરે સામને ઇસકો કતલ કર મેં ખડી હું, મેં એસે બેઇનસાફ શોહરકો ઝીંદા રખના નહીં ચાહતી.

રૂસતમ–તુમ જાઓ. તુમ્હારી મરઝીકે મુઆફીક કામ હો જાયેગા.

નોશાભા–જલદી કરો. જાગ ઉઠેગા તો બની બનાઇ બાત બીગડ જાયેગી–(નોશાભાકા જાના રૂસતમ જાકર ચંગેઝકે સીને પર લાત રખ કર ખંજર મારના ચાહતા હે. ચંગેઝ જાગ જાતા હે)

ચંગેઝ–અરે કોન હે? તુ ક્યોં આયા ઓર ક્યા કહતા હે?

રૂસતમ–તેરી મોત! મેરા નામ રૂસતમ હે; કાંપતા ક્યોં હે?

ચંગેઝ–ક્યા તુ મેરી જાન લે ગા?

રૂસતમ–હાં! હાં! મેં તેરી જાન લુંગા! ખુદાસે તુ નહીં ડરતા થા; અબ મોતકે નામસે ક્યોં કાંપતા હે?

ચંગેઝ–અરે કોઇ હે? પકડો પકડો પેહરેદાર કહાં હે?

રૂસતમ–ઝુબાન બંદ કર. પેહરે વાલેકે આનેકે પેહેલેહી તેરા કામ તમામ હો જાય ગા.

ચંગેઝ–બસ રહમ કર. ઓ બહાદુર રૂસતમ! તેરા બડા એહસાન હોગા! (રૂસતમ ખંજર ફેંક દેતા હે.)

રૂસતમ—ચંગેઝ મેં તુઝે મારને નહીં આયા હું. બલકે તુઝે નસીહતકી છુરયોંસે કાટને આયા હું. દેખ તુને અપને ભાઈ નાસરપર કિસ કદર જુલમ કીયા હે બહાદરોંકા યહ કામ નહીં.

ચંગેઝ—આજસે તુમ મેરે સચ્ચે દોસ્ત હો તુમને બડા એહસાન કીયા જો મેરી જાન બચાઈ.

રૂસતમ-મેં આપકે દોસ્ત બનનેકે લાયક નહી હું.

ચંગેઝ-મે તુમકો ઇસ રહમકે અવઝમે એહ તલવાર ઇનઆમ દેતા હું.

રૂસતમ-મેં આપકી ઇસ મેહરબાનીકા શુકરયા અદા કરતા હું જો આપને મુજએસે નાચીઝકો બહાદરીકા ખીતાબ દિયા. (નોશાભાકા આના)

નોશાભા—રૂસતમ! રૂસતમ! યેહ અભી તક જીતા હે? મેને તો સમઝા થા કે યેહ મર ગયા હોગા જેહન્નમકો પહોંચ ગયા હોગા. રૂસતમ તુને બડી દગા કી. મેરી મેહનતકો ખાકમે મીલા દીયા. મેરે ઇરાદેકો તોડ દીયા. એસે ઝુઠે પર ખુદાકા લાનત. તુમને મુજે કયોં રોકા થા અગર યેહ જીંદા રેહગા તો ઔર કિતના બરપા કરેગા.

રૂસતમ-અબ તુમ ચલે જાઓ અભી સબ કામ ઠીક હો જાએગા.

નોશાભા—નહીં નહીં મેં ના જાઉંગી. તુમને મેરા શક કર છોડ દિયા.

ચંગેઝ-ઓ ઝાલમ નોશાભા! તુને મેરે કતલકા મુસ્મમીમ ઇરાદા કર લીયા થા-લાનત એસી ઔરતોં પર જો અપને ખાવીદકે સાથ દગા કરે-અગર મુઝે યેહ માલુમ હોતા કે યેહ સોનેકી ચીડયા મુજસે આખીરેમેં બેવફાઇ કરેગી તો વોહ પીંજરા જો મેરી દીલકી રગોંસે બના થા તોડ દેતા.

નોશાભા-હાં હાં મેં હી તુજે કતલ કરનેકો આઈ થી. મગર ઇસ નામરદ રૂસ્તમને તુજે બચાયા વરના તુ કભકા કબરમેં સુલાયા જાતા.

અંગેઝ-તો કયા તો મેરે મરનેસે રાઝી હોગી.

નોશાભા-મેં કયા બલકે તમામ દુનયા! મગર અભી તેરી ઝીંદગીકે કુછ દીન બાકી થે.

અંગેઝ-અફસોસ તુ મેરી બીબી હોકર એસા કામ કરનેકો રાઝી થી? અગર મુઝે માલુમ હોતા તો હરગીઝ જીતા ના છોડતા.

નોશાભા-બેરહમ તુઝે શરમ નહીં આતી? જો તેરા ચચા ઝાંદ ભાઇ હે. તુ ઉસકી જાનકા દુશમન હો રહા હે. જેસે તુઝે મરનેકા રંજ આતા હે વેસે હી તેરે દિલમે ભાઈકી મહોબત કયાં નહીં આતી?

અંગેઝ-અફસોસ ઇતને દીન તક મેં તુજે પ્યાર કરતા રહા, તેરે પર એતબાર કિયા. જિસ નાગનકો દુધ પીલાયા ઇતને દિન પાલા, ઉસીને અપના ડંક ચલાયા. આજસે મેંને તેરી મહોબતસે મુંહ મોડા અરે કોઈ હે લે જાઓ ઇસ નાલાયક ઓરતકો અભી કતલ કરકે જંગલી જાનવરોંકે આગે ડાલ દો.

નોશાભા-મેં મરનેસે નહી ડરતી હું. જો પેદા હુઆ હે વોહ એક દીન જરૂર મરેગા. મગર યાદ રખના જેસે મેરે ગોશતકે ટુકડે જાનવર ખાયેંગે તેસે હી તેરા ભી ખાયેંગે અબ તેરી આંખોમાં ખુન ઉતરા હુઆ હે. ભલા બુરા નઝર નહીં આતા. લેકિન પીછે બહોત પચતાઓગે. (શેઅર)

રંજ ઓ ઝહદ તેરે ઝાલમમેં સહે જાતી હું.
સીનેમે યાસ ભરે દીલકો લીયે જાતી હું.

મેં તો જાતી હું પર એક બાત કહે જાતી હું
યાદ આયેગી તુઝે મેરી વફા મેરે બાદ.

ચંગેઝ--લે જાઓ અભી તક ખડે હો જલદી કતલ કરો. મેં ઈસકા મુંહ નહીં દેખના ચાહતા.

(નોશાબાકા જાના)

રૂસતમ-રહેમ! ચંગઝ રહેમ! રહુમ ખુદાકોભી પસંદ હે. દો ચીઝોંકી મેં તુજસે દરખ્વાસત કરતા હું

ચંગેઝ-કેનસી દો ચીઝે?

રૂસતમ-એક રહેમ! દુસરા ઈન્સાફ!

ચંગેઝ—ઇસ બાગમેં ઇન ફુલોંકી બુબાસ નહીં હે ઇન દોનોંમેંસે કોઇ ભી મેરે પાસ નહીં હે. રહેમ કયા ઈનસાફ કયા મેં જાનતા મુતલક નહીં હું. યેહ દોનોં લફ્ઝ મેરી લુગતમેં હી નહીં.

(દો સીપાહીયોંકા કમરદો લાના)

સીપાહી-હઝુરકા ઇકબાલ યાવર રહે. એ શાહેઆલમ પનાહ ઈજઝો જાહ આપકે લિયે? તહોફા લાયે હેં. (ચંગેઝકયા?) મેહજબીનકા દુશ્મન નાસરકા લખતે જીગર.

કમરુ-ચચા જાન! મેં આપકા પીસર હું.

ચંગેઝ-લે જાઓ, ઈસ સાંપકે બચ્ચેકો જીતા ન છોડો દરયામેં ડાલ દો. (રૂસ્તમકા કમરકો ઉઠા લેના)

રૂસ્તમ-ચંગેઝ! યેહ ઝુલમ અચ્છા નહીં, તુ ઈસ નન્હે બચ્ચે પર રેહમ કર.

ચંગેઝ-જબ તક મેં નાસરકે બચ્ચે બચ્ચેકા ખુન ના કર લુંગા તબ તક આરામ ના કરૂંગા.

રૂસ્તમ-મેં આપસે ભીક માંગતા હું ઇસ બચ્ચેકી જાન બખશી કરો.

ચંગેઝ-યેહ બાતમેં તેરી કભી ના માનુંગા. કોઈ ઔર ચીઝ માંગ દુંગા.

રૂસ્તમ-દેખ ચંગેઝ! તેરે વાસ્તે અચ્છા ના હોગા. રહેમકે બદલે મુજે યેહ ઇનામ દે.

ચંગેઝ-ક્યોં બેફાયદા ઇસ બાતકો તુલ દેતા હે. લે જાઓ લે જાઓ.

રૂસ્તમ-ઓ નામર્દ! તુ યેહ ના સમઝ કે મેં કમહિમ્મત હું ઓર ખડાહુ ઓ. તેરા મુંહ દેખતા રહુંગા. આજાયે જીસકા જી ચાહે. મેરે હાથસે આકર છોડાયે (સીપાહીયોંકા લડના).

ચંગેઝ-અરે લાઓ લાઓ મેરી તલવાર કહાં ગઇ પહેરેદાર! જલદી લાઓ મેં ઇસ મુઝીકો કભી જીતા ના છોડુંગા.

(રૂસ્તમકા પુલકે પાર લડતે લડતે ચલેજાના પુલકા ટુટ જાના)

બાબ તીસરા.

પરદા પેહલા મહેલ નાસર ઊલ દૌલા.

મેહજબીન દીવાની નઝર આના સહેલીઓંકા સમઝાના

ગાના-મન ધીર ધરો મોરી સજની, દીન રેન જપત પીયા ભજની (રે હાં મન) રોરો કે ફુટતી છતીઆં ભઇ કેસી હાયે સુરતયાં. તોહે ચેન નહીં દિન રજની. (રેધીર) તુમારી ઝારી, મેરી પીયારી, સુન સુન ઉઠત હે પીર. દુખ સાગરસે તોરી નય્યા, દાતા લગાવે નીર.

(મન ધીર ધરો મોરી સજની)

સહેલી-સરકાર ઇતના ના ઘબરાઇયે, ખુદાને ચાહા તો આપકે શોહર જીતે જી મીલેંગે. ખુદા આપકે પીયારે કમરકી ઊમર બડી કરે. આપકે રોનેસે હમારા કલેજા ફુટતા હે. સબર કરો. રોરો કર જાનકો ના ખપાઓ.

મેહજબીન--હાય! હાય! કોઇ મેરે કમરકો લીએ જાતા

હે. પકડો પકડો વોહ ગયા. કહાં લે ગયા. ખુદાકે વાસતે મેરે કમરકો દે દો. (એક સહેલીકા આના)

સહેલી—ખુદાને ખુશીકા દીન દીખાયા હમારે શાહનશાહ નાસરઉલદોલા તશરીફ લાતે હે. ખબરદાર હો જાઓ.

(નાસરકા આકર હેરતસે પુંછના)

નાસર—કયોં રી સહેલીયો, મેરી પ્યારીકો કયા હો ગયા? માલુમ હોતા હેં કે મેરી મફકોદઉલ ખબરીકી ખબર સુનકર બેહોશ હો ગઈ હે.

સહેલી—સરકાર! બેઅદબી માફ. આપ ઇનકે સામને ના આઇયે. કહીં એસા ન હો કે આપકો દેખકર ખુશીમેં બેહાલ હો જાયે. (મેહજબીનકા ઉઠના ઔર અંદરસે દો મશાલ લે આના)

મેહેજબીન-મેરા લખેત જીગર કમર કહાં ગયા? વોહ આગ લગી હાયે હાય જલ ગઇ. ગાના.

તુમ્હેં કોન નઅન રીત સીખાઈ
સુન સજન મોરી સુધ બીસરાઈ.
આસમાન ઝાલીમો સીતારો (તુમ હેં કોન)
પતી બીન સતી અતી દુરગતી
તનમનધન તજ કર નીશ દીન
પલ પલ છિન છિન ગિન ગિન
તડપ તડપ બીતી કઠિન અબ મિલત કહાં
હમરા સુખ દરસન (તુમ હેં કોન)

નાસર-હાએં હાએં યેહ કયા કરતી હે! અપને હાથસે જલતી હે! દીવાના ખેયાલકો છોડો. ખુશી મનાઓ.

મેહજબીન-કોન હે? મેરા હાથ કયોં પકડતા હે? હાયે મેં કયા દેખતી હું યેહ કીસકી શકલ નજર આતી હે જાન ઘબરાતી હે.

નાસીર-મેં તુમારા ખાવીંદ નાસર હું. મત ઘબરાઓ હાયે હાયે કયા મુજે ભુલ ગઇ હો.

મેહ્જબીન-વોહ તો મર ગયા હે ઉસકો તો જમીનમેં દફન કર દીયા હે. નહીં નહીં તુ નાસર નહીં હે મેરા નાસર કહાં હે. હાય! હાય! મેરે પીયારે નાસર તુ કહાં હે.

નાસર-મેં જીતા હું તુમહેં વેહમ કયા હો ગયા હે? મેરે મરનેકી કીસને તુમહેં જુઠી ખબર સુનાઇ? બસ અબ તુમ સબર કરો ના ઘબરાઔ.

(રૂસ્તમકા કમરકે લીયે હુએ આના.)

કમર-અમ્માં જાન મુજે ગલે તો લગાઔ. મુઝે અકેલી જંગલમેં છોડ કે કહાં ગઇ થી ?

મેહજબીન-કોન! મેરા પીયારા કમર. આઔ આઔ (છોડ કર) નહીં બસ તુ કમરકી રૂહ હેય. મેં કયા દેખતી હું? હાયે મેરા પીયારા કમર કહાં ગયા ? ઉસકે પંછે તો દીવાની હો ગઇ.

સહેલી-સરકાર! ઝરા હોશમેં આઓ. યેહી આપ કે શોહર હેં. યહી આપકા લખ્તે જીગર હેય ઇસકો ગલે લગાઓ. ઇતના રંજ ના ઉઠાઔ. હમ સબકો બે અક્કલ ના બનાઔ. ઝરા હોશમેં આઔ. હમારી મીન્તીકો માન જાઔ.

મેહજબીન-તુમ મુજે ઝીઆદા ના સતાઔ, તુમારી બાતોંકા મુજે અતબાર નહીં. નાસરકો તો મોતને ઘેરા હેય.

નાસર-પીયારી કયા મુજે ભુલ ગઇ હો. તુમકો ઇસ હાલમેં દેખકર તબીઅત બહોત પેરશાન હો રહી હે તુમારા ખેયાલ ગલત હેય. મેં મરા નહી હું. ખુદાને મુજે ઝીંદા તુમસે મીલાયા હેય.

મેહજબીન-અબ મેં ભી પીયારે કમરકે પીછે જાન દું ગી. હાયે હાયે મેરા પીયારા કમર કહાં ગયા?

(જાના મેહજબીન વ સબકા)

બાબ તીસરા.

પરદા દુસરા. **મકાન હીમાકતબેગ.**

નહોસત-સલીમકા મીયાં નહીં આયા? નહીં માલુમ દીનભર કયા કરતે હેં. ઇનકી બાતેં સમઝમેં નહી આતી. ઝનઝટ આવેગા તબ પતા લગેગા. (આના ઝંઝટકા)

ઝનઝટ-અબ તાલ જમાઓં. સાસ, બહુ, ઔરત, ખાવિંદમેં જુતિયાં ચલવાઓ. તબ મઝા આવે ગા. બીબી ઇધર ખડી હો.

નહુસત-કયોં ઝનઝટ સલીમકે મીયાં અભી તક નહી આયે? કયા કરતે હે?

ઝનઝટ-અજી ઉનકા હાલ કુછ ઔર હેય તુમારી બહુ જો હે ના ઉનકે સાથ ઉનહોંને કુછ બસ સમઝ લો. આપસમેં બાત હુઆ કરતી હે.

નહુસત-બાતેં કેસી હુઆ કરતી હે? મુજે તો સુનાઓ.

ઝનઝટ-અજી આંખ મટકની બાતેં હોતી હે દાલમેં કાલા કાલા નઝર આતા હે. મુઝે તો કહેતે ભી શરમ આતી હે. (હસીનાકા આના)

નહુસત-બેર કુછ ડર નહી આતે હી દોનોંકી ખબર લેતી હુ.

હસીના-અમ્માં જાન! યહાં કીસ સોચમે ખડી હો. કયા કીસીસે લડી હો? ચહેરા રંજીદા માલુમ હોતા હે.

નહોસત-હસીના તેરી સબ બાતે મેંને સુની હે. જેસી તુ બાતે કરતી હે. એસી કોઇ ગેર ભી નહી કરતા.

હસીના-મેરી આપને કયા બાતે સુનીહે. જલદી બત લાઈયે? મેરે દીલમે તો આપને શુભા ડ.લ દિયા.

નહુસત-બડી બેશરમ હે. ચલ દુબ મર. મેરા સારા ઘર બરબાદ કીયા. ઓર ફીર સામને અડ કતી હે.

ઝનઝર—(નહુસતસે) દેખો તો ઇસને મીયાંકો ખરાબ કર દીયા હે.

નહુસત—ચલ દુર હો; મુંહ ફટ મુરદાર! તેરી સારી કરતુત દેખે હું અભી તેરી ભી ખબર લેતી હું.

ઝનઝર—(હસીનાસે) તુમ કયોં ચપ ખડી હો દો ચાર તુમ ભી સુના દો. દેખો તુમકો લોહ એબ લગાતી હે.

હસીના—મુઝે એબ લગાતી હે તુ કહાં કી નેક હે? મેં ભી સબ કુછ સુન ચુકી હું. (દોનોંકા લડના ગાના)

અસરી ભવાની તુ હો ગઇ દીવાની તુજે ગધેકી સવારી
હોરી હાહાહાહાહાહા લાત ધુંસા દે જુતા હાહાહા
દેખ ભાલ સોચ ખેયાલ ખેંચ લે ખાલ
હાહાહા હાહાહા
દેખો મેરી હીકમત કેસી કરી ફીતરત
જોતીસે મારૂંગી, ગુસ્સા ઉતારૂંગી, ના કર ના કર ના કર શર
લગી, બીચાર લગી હાય હાય હાય
મુરદે પે ફુલ આખુંમેં ધુલ, દેના બેગમ
સાહીબ જાને નાહના દોનોંકો લડાયા-હે
મુકદમા ચલાયા હે. હાહાહાહાહાહા.
સબર સીપાહી, સીપાહી, સીપાહી.

ઝનઝર—બસ બસ લડાઇ મત કરો. લડનેસે કયા ફાયેદા હે?

હસીના ચલ મુએ! યેહ સબ તેરા હી કરતુત હે આગ લગાતા હે. ઔર પાનીકો દોડતા હે.

ઝનઝર બીબી મેંને કયા બીગાડા હે લીજીયે દો મુલ્લાઓંમે મુરગી હરામ. (નહુસતસે) બીબી બાત તો સુનો અબ તુમ ચલો જબ મીયાં આવેગા તો તુમે બુલાલાઓંગા. (દોનોંકા જાના)

બાબ તીસરા.

પરદા તીસરા. જંગલ.

(ચંગેઝકા મએ ફોજકે આના)

ચંગેઝ એ મેરે બહાદર! સુના ગયા હે કે રૂસતમને નાસર ઉલદોલાકો કેદસે છુડા લીયા હે? જાઓ ઓર ઇન દોનોં નાલાયકોંકો મેરે સામને જકડકે લાઓ.

(રૂસતમકા આના)

રૂસતમ-ખબરદાર ચંગેઝ! અગર તુજમેં તાકત હે તો આ જા મેરે સામને; ઉસ વકત તુ મેરે હાથસે બચ ગયા, મગર અબ અજલકે મુંહમેં તુને અપને આપકો ફંસયા હે અબ જીતા કહાં જાયેગા?

ચંગેઝ-અગર તેરી યહી મરઝી હે તો દેખ મેરી તાકત. આ જા મેરે સાથ ખડા હો. દેખું તો તુઝે કોન બચા સકતા હે? તેરી ઝીંદગાની.

(ચંગેઝ રૂસતમકા લડના નોશાબાકા હાથમે તમનચા લીયે નીકલના.)

નોશાબા-ઝાતે રબ્બાની.

ચગેઝ--કોન! યેહ વહી મેરી દુશમને જાની?

નોશાબા-નહીં!! કહેર રબ્બાની.

(ચંગેઝકા મગલુબ હોકર ગીરના)

રૂસ્તમ-બતા? અબ કહાં હે તેરે સાથી કહાં ગઇ તેરી દીલાવરી ઔર અકડ! અબ તુજે હરગીઝ જીતા ના છુડુંગા. બહોત દીનોં તક તુ મુઝસે બચતા રહા હે. અબ તેરા ખાતમા હુવા.

ચંગેઝ-સચ હે રૂસતમ! બુરા કરકે કોઇ અચ્છા ફલ નહી પાતા હે. હાય! મેં અપને કામોંસે પચતા રહા હું. અબ મેં અપને ગુનાહોકી મઆફી ચાહતા હું, મેને બહોત બુરા કીયા જો અપને ભાઇ નાસરઉલદોલાસે

એસા બુરા સલુક કીયા-મેં જનુની મીઝાજસે મજબુર થા અબ મુઝે ઝીંદા ના છુરો. જેસેજી ચાહે સઝા દો

નાસર-ભાઈ રૂસતમ! અબ ઇસકો મઆફ કરો. ઇસને અપને ગુનાહોંસે તોબાહ કી હે.

રૂસતમ-ખેર ચંગેઝ મેં નાસરઉલદોલાકે હુકમસે લાચાર હું. વરના તેરા ખુન પી જાતા. દેખ સચ્ચે દીલાવર બાદશાહ એસે હોતે હેં, તુને નાસર ઉલદોલાપર કીતને ઝુલમ કીયે. મગર ઉનહોંને તુઝપર રહમ કરકે તેરી જાન બખશી કી જેસે તુઝે નાસર ઉલદોલાને બખશા વેસે હી તુભી અપની બીવી નોશાબાકે ગુનાહકો દીલસે ભુલાદે.

ચંગેઝ-પ્યારી નોશાબા! સચ હે. અગર ઉસ વકત તેરી બાત માન લેતા, તો ઈતની નદામત ના ઉઠાતા, અબ મેં તુજસે શરમીંદા હું ઔર અપની ગલતીકી મઆફી ચાહતા હું.

નોશાબા-ખેર પ્યારે શોહર! જુ કુછ હુઆ સો હુઆ. મુસીબતકે દીન ગયે ખુદાને ખુશીકા દીન દીખલાયે આજ મેરી યેહ રાયે હે, કે આપ નાસરઉલદોલાકો અપને હાથસે તાજ પહનાઓ.

ચંગેઝ-એ દીલાવર રૂસતમ!! અબ મેરી યેહ અરઝ હે કે નાસરઉલદોલાકો તાજશાહી અપને હાથસે પહનાઓં ઔર ઇનકી તાબેદારીમેં હાઝીર રહું. ખુદા ઇનકો હમેશાં રહમ ઔર ઇનસાફકી તાકત બખશે મેં ઈનસે બહોત શરમીંદા હું.

રૂસતમ-જુ કુછ આપને ફરમાયા બહોત મુનાસીબ હે. અબ દોનોં ભાઇ એક દુસરૈકે ગલે મિલો ઔર દીલોંસે બુગઝ ઔર ઇનાદકો દુર કરો. મેરે પ્યારે આકા! આપ અપની ઝબાનસે ઇનકો મઆફ કરદે.

નાસર-આઓ ભાઇ ચંગેઝ મેંને તુમ્હેં દીલસે મઆફ કીયા.

(દોનોં ગલે મિલતે હેં)

અંગ્રેજ—અબ દરબારમેં ચલો. (સમે તાજ પોશીકી જાવે (સબકા જાના)

પરદા ચોથા.

બાબ તીસરા — મકાન હસીના

(હીમાકતબેગકા આના)

હીમાકતબેગ—વાહ! વાહ! આજ તો ખાસા મેહતર બના હું. અગર આજ મેરે દોસ્તભી મુઝે દેખે તો પેહચાન ના સકે, હાયે હસીના! તેરે ઇશકમેં યહ રંગત બનાઇ.

હસીના—અચ્છી શકલ બનાઇ, અબ તુમ્હું કોઇ પેહચાન નહીં સકતા વાહ રે મેરે બુઢે હું આશક.

હીમાકત—અજી કયા કહું એક મેહતરકે કપડે પડે થે. સો આજ કામ આયે દેખો મેરી તુમારે સાથ કીતની ઉલફત હે. જુ ભંગી બનકર આયા હું.

હસીના—ભંગી તુમ થોડાહી બન ગયે હો. ખુદા ના કરે કભી સરકારસે નોકરી મીલ ગઇ તો સફાઇકે દારોગા બન જાઓગે.

હીમાકતબેગ—બડહતે બડહતે કમેટી કે મેમબર બન જાયેંગે. ફીર તો લોગ મુઝે મિરઝા હિમાકતબેગ ખાન બહાદુર કહેંગે, દરબારમેં કુરસી મિલેગી, આહીસ્તા આહીસ્તા આનરેરી મેજીસ્ટ્રેટ બન જાઓંગા, સાલભર કેદ ઓર સો (૧૦૦) રૂપયે જુરમાનેકા અખતીયાર મિલેગા, અગર મેરા બાપ ભી આજાયેગા તો ભી નહીં છોડુંગા, પિરેસીડંટ સાહીબકી હાંમેં હાં મિલાયેંગે. ચુગલીયાં ખાયેંગે, અપને ગરીબ દેશી ભાઇઓંકે ગલેપર છુરયાં ફીરવાયેંગે, ટેકસ લગવાયેંગે, સબ હમારે ઘરમેં સલામકો આયેંગે, જીતને રૂપયે માગેંગે, ઉતના ઉનસે લેંગે. નહીં તો ઉનકા મુકદમા બીગાડ ડુંગેસેંગે, હમારા કોઇ કયા કર સકતા હૈ.

ગાના.—સુરત સીરતમેં ચંદા હરફન કામિલ હે બનદા શાકા મુછન્દર અકલમેં બંદર ખાશે કલન્દર વાહજી વાહ બન કર મેમબર ધર ધર ફીર કર ટેકસ લંગારેગા બનદા વાહ વાહ વાહ વાહ વાહ વાહ વાહ વાહ વાહ ખુબ નીકાલા રહ ધંદા.

બુરે ભલેમેં સબકે ગલેમેં ટેકસકા ડાલુંગા ફન્દા,
સારેમે ચારેમેં ભંગી ચમારેમેં ધોબી કહારેમેં પાઊંગા નામ
કુરસીપે બેઠુંગા, ચારોંસે એઠુંગા, દોલત સમેટુંગા મેં સુબેહ શામ
મેં ખાનબહાદર બનકર, ઝર લુંગા ધર લુંગા, ધર રિશવત સે ભર લુંગા, ચાલ ચલુંગા તનકે
મેરી તેરી ચ્યારી જોડી, એક અન્ધા એક કોડહી, મતલબ પાયેંગે મનકે. (સુરત)

હસીના—હાં ! યેહ તો આપને ઠીક કહી અબ તુમ યહાં ઠેરો મેં આતી હું. (હસીનાકા જાના સલીમકા ભેસ બદલકર આના)

હીમાકતબેગ—અરે યહ ઇતની બડી હો ગઇ? હાં!હાં! શાદીકી ખુશીમેં બડા ગઇ હે. યહાં તો આઓ ઝરા.

સલીમ—હું ! હું !

હીમાકતબેગ—વાહ તેરા કાવા! વાહ તેરે નખરે મેં ગરમ મસાલા! દીખલો સહી અપના મુંહ ગલે તો લગા જાન બહોત દિનોંસે તેરે વસલકા હે અરમાન.

(સલીમકો છાતીસે લગાના સલીમકા જોરસે દબાના)

તોબાહ તોબાહ મેરી તો પસલીયાં ભી ટુટ ગઇ હેં અરે ઇસમેં ઇતની તાકત કહાંસે આ ગઇ? અરી શાદી તો કી નહીં, અગર શાદી કરેગી તો ખુદા જાને કયા આફત ડાયેગી. (સલીમકા મુંહ ખોલ કર હંસના.)

હીમાકતબેગ—નાલાયક તુ ફરેબ કરતા હે ઔર ઉપરસે હંસતા હે.

સલીમ—જનાબ મઆફ કીજીએ નારાઝ કયોં હોતે હો (ખત દેકર) ઝરા ઇસકો પડ હુયે –

હીમાકતબેગ—(પડ્હકર) યેહ કાગઝ તુમ્હારે પાસ કહાંસે આયા.

(સલીમકા નકલી ડાડહી ઉતાર કર ફેંક દેના)

સલીમ—અમ્બા જાન! મઆફ કીજીએ. અબ તો પેહચાના અબ ભી ઇન બાતોંસે બાઝ આઇયેગા યા નહીં.

(નહુસત ઓર ઝનઝટકા આના)

નહુસત—મીયાં ખુબ શકલ બનાઇ હે અચ્છે ખાસે મેહતર બને હો.

ઝનઝટ—મુજે હુસીના બીબીને મારા હે મેને ઇનકા કયા બીગાડા હે.

હિમાતકબેગ—(ઝનઝટકો માર કર તુ ભી બડા બદમાશ હે, તેરા હી સબ ઝઘડા હે. તેરે સબબસે તો મેરી રૂસવાઇ હુઇ, ઉપરસે શિકાયત સુનાતા હે.

સલીમ—ખેર અબ મઆફ કીજીએ ઇસકી નાદાની હે (બકોલેક) ગુઝીશતા રા સલવાત આઇનદા રા એહતીઆત

(સબકા જાના)

બાબ તીસરા.

પરદા પાચવાં દરબાર.

(હિમાકતબેગ ઓ દરબારીયોંકા હાર ઓ તાજ લેકર આના.

મેહજબીન—નામદાર રૂસ્તમ તુમ બડે દીલાવર હો. મેં તુમસે મઆફી ચાહતી હું જો કુછ બુરે અલફાઝ દીવાનેપનમેં મેંને કેહયે ઉનકો વાપીસ લેતી હું મેં તુમસે બહોત શરમિન્દા હું જુ એહસાન તુમને મુઝ પર કીયે હે–મેં ઉનકા એવઝ નહી દે સકતી.

રૂસતમ—નહીં બેગમ સાહીબ! મેંને કોઇ એહસાન નહીં કીયા યહ આપકા હુસનેઝન હે. મેંને બાયે હુએ

નીમકકા હક અદા કીયા હે ખુદાને બડી મેહરબાની કી, નહીં તો મેં ઇસ દુનયામેં જીનેકે લાયક ન થા.

ચંગેઝ-ખેર! તાજ ઔર ખીલઅત લાઓ.

(તાજ લેકર ચંગેઝ નાસરકે સીરપર રખતા હે)

ખુદાકે ફઝલસે કાયમ રહે યેહ તાજ મુબારિક રહે હમેશાં યેહ ઇનકો રાજ સબ.

આમીં આમીં આમીં

નાસર-રૂસતમ જંગ! તુમારી બહાદરી કે સિલેમેં યેહ શમશેર ઔર ખીલઅત તમકો દીયા જાતા હે.

મેહજબીન-ઔર મેં ઇસ ખુશી કે મોકેપર ફુલોંકા હાર પેહનાતી હું.

રૂસતમ-આઓ ઝનઝટ! ખુદા તુજે હમેશા બરકત દે, ક્યાં કે તેરે સબબસે હમેં યેહ આજ ખુશી નસીબ હુઈ. આઓ તુમ્હે મેં યહ હાર ઇનામ દેતા હું.

(હિમાકતકા સર ઝુકાના)

હીમાકતબેગ-મેંને સર ઝુકાયા તો ખાલી આયા કુછ ભી ઇનામ ના પાયા, શાયદ યહાં ભી શીફારિશકા કામ હે.

ચંગેઝ-મીરઝા સાહીબ! તુમહેં ભી સરકાર ઇનામસે મિલ જાયેગા-દીલમેં ખાતીર જમા રખો.

(મસખરા) તમાશા ખતમ-પેસા હજમ.

(ડરાપસીન)

ઇતલઆ.

સાહીબાન અબ બંદા ભી આપસે રૂખસત ચાહતા હે. અગર ઝીંદા રહા તો ફિર ભુલ ભુલઇયાં લેકર ખિદમતમેં હાઝર હુંગા.

આપકા ખેરવાહ

ગુમા સાહિબ-

-આઝિયાબાદી.

ઘડીયોં કી લૂટ.

જલદી ખરીદો　　　　　　　　જલદી ખરીદો

કીમત આધીસે ભી કમ હૈ.

ક્યોં કે હમ થેક માલ મંગાતે હૈં ઇસીસે ઇતની સસ્તી હૈ. દુસરે દુકાનદાર હમસે મંગાકર બહોત લાભ ઉઠાતે હૈ.

	કીમત
રસકોપ સિસ્ટમ પેટેન્ટ લીવર વાચ.	રૂ ૩-૦-૦
રેલવે રેગ્યુ લેટર વાચ.	રૂ ૩-૮-૦
રિસ્ટ વાચ અર્થાત કલાઇપર બાંધનેકી ઘડી.	રૂ ૪-૦-૦
,,　　,,　　ચાંદીકી	રૂ ૫-૦-૦
આઠ દિવસની ચાબીવાલી એક બાર ક્રક દો ૮ દિવસ ચલેગી.	રૂ૧૧-૦-૦
કેલેન્ડર વાચ. અર્થાત ચાંદ, મહીના, દિન, તારીખ, ઘંટા, મિન્ટ, સેકેન્ડ, સબ બતલાતી હૈ.	રૂ૧૧-૦-૦
બ્રેસ્લેટ વાચ "ઘડીકી ઘડી ઔર ગહનેકા ગહના" ઇસકો પાંચ બરસકે બચ્ચેસે લેકર ૪૦ બરસકા જવાન તક પહન સકતા હૈ. કીમત.	રૂ ૭-૦-૦
,,　　,,　　નીલમ પન્ને જડે હુએ.	રૂ ૯-૦-૦

હર એક ઘડીકી ગારંટી ૫,૭,૧૦ બરસ હૈ. હરઘડીકે સાથ ગારંટીકા પરચા, ગ્લાસ, ઇસપ્રીંગ, ચેન મુફત ભેજી જાતી હૈ. આ સિવાયે સરતે જાતકી ઘડીયાં ક્લાક, ટાઇમપીસ હમાર પાસે સરતે ભાવે મલશે.

મિલવાનો ઠિકાના—લછમનદાસ ગુપતા
પોષ્ટ નં. ૪
મુંબઈ

જાહેર ખબર.

મુંબઈના સર્વ જાતકા માલ અમારી મારફતે સસ્તે ભાવે મળશે. હર કિસ્મકે ફોટો પિકચરસ હમારી મારફતે સસ્તે ભાવે મલશે.

સરવે ભાઈઓને ખબર આપવામાં આવે છે કે નીચે લખેલી ચોપડીઓ અમારે ત્યાંથી રોકડી કીંમતે મળશે.

નવી છપેલી ચોપડી.

૨—૮—૦	અલેફ લયલા	૦—૨—૦	ફુલનો હાર
૧—૦—૦	દાસતાન અમીરહમજા	૦—૨—૦	ચરચરનો મુરગો
૦—૮—૦	હાતમતાઇ	૦—૨—૦	ગુલજારે મુંબઇ
૦—૪—૦	ચાર દરવેશ	૦—૧—૦	ગુલશને બેનઝીર
૦—૨—૦	શાહેજહાં શાપરી	૦—૧—૦	ગુલશને કવ્વાલી
૦—૨—૦	જંગનામ જેતુન	૦—૨—૦	બહારે ગુલશન
૦—૧—૦	નાજની પઠાણ	૦—૮—૦	સાદેહ રસ નાટક ઉરદુમે
૦—૧૨—૦	અસીરે હિરસ ગુજરાત હરફ ઉરદુ ઝબાન.	૦—૮—૦	ઇન્તીકામ નાટક ,,
		૦—૮—૦	ઝનજીરે ગોહર ઉરદુમેં છપ રહા હે.
૦—૧૨—૦	ભુલ ભુલ્લઇયાં છપ રહા હે.		

દાઇહલીમા અને હજરત બીલાલકા તમીમન અન સારી મદે નબી હાજી માગરોબીગ ગીત સત્ય અની દુવાએગ જુલઅરસ મુસફેસાની બાહરેસ્તાનબંબઇ ગુલીસ્તાનકવાલી ગુલજારે ગુલસન ગજલ સંગ્રહ ગુલસને બેનજીર બારે બોસ્તન બારે ગુલસન નવનેહાલે ગુલસન ઉરદૂ નવબહારે મુંબઇ

આ સિવાય ગજલો, ઠુમરીઓ, હોરીઓ, યા ખ્યાલ, કીસ્સાઓ, વારતાઓ, નાટકો, ઘડીયાળો અથવા જે કાંઇ માલની દરકાર હોય તે મંગાવી લેશો ઘરાકોને ફાયદાકારક કરી મોકલશું.

અમારી દુકાને નવી નવી ગજલો નાટકોની ચોપડીઓ છપાય છે. ઔર સર્વ પ્રકારની જાહેરખબરો લેવામાં આવશે. ભાવ ચીઠી બેજકર ફેસલા કર લીજાયગા.

મળવાનું ઠેકાણું—શેઠ એચ. એમ. હરી એન્ડ કો.
બુકસેલરસ એન્ડ પબ્લીશર્સ ૩૯૯ ફાકલેન્ડરોડ બમબેથીએટર પોસ્ટ નં. ૪—મુંબઇ.